

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Vliv afrického socialismu na podobu politických režimů během období

one-party state

Diplomová práce

Autor: Bc. Kateřina Hurychová

Studijní program: N6701

Studijní obor: Politologie – africká studia

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, Csc

Hradec Králové, 2015

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

Studijní program: Politologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Politologie - africká studia (NPAST)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. Hurychová Kateřina	Pomezí 262, Pomezí	F13118

TÉMA ČESKY:

Vliv afrického socialismu na podobu politických režimů během období one-party state

TÉMA ANGLICKY:

Influence of african socialism on building political regimes during the period of one-party state

VEDOUcí PRÁCE:

doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc. - KP

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Rešerše literatury k tématu africký socialismus.
Vypracování vlastních definičních znaků afrického socialismu.
Přehled afrosocialistických států v Africe během období one-party state.
Regresní analýza zaměřená na zkoumání vlivu afrického socialismu na podobu jednotlivých afrických režimů.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Heywood, Andrew. 2005. Politické ideologie. Praha: Eurolex Bohemia.
Chazan, Naomi, Mortimer Robert et al. 1988. Politics and Society in Contemporary Africa. Boulder, Colorado : Lyenne Rienner Publishers.
Klíma, Jan. 2012. Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
Lloyd, Peter. 1969. Africa in Social Change. Changing Traditional Societies in the Modern World. London: Penguin Books.
Muslow, Barry. 1986. Africa Problems in the Transition to Socialism. London: Zed Books Ltd.
William H. Friedland, Carl G. Rosberg. 1964. African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika. Stanford: Stanford University Press.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje a literaturu.

V Mohelnici dne 29.11.2015.

Poděkování

Za odborné rady, užitečné připomínky a doporučení k diplomové práci děkuji vedoucímu práce Doc. PhDr. Vlastimilovi Fialovi, Csc.

Anotace

Hurychová, Kateřina. Vliv afrického socialismu na podobu politických režimů během období one-party state. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, 76 stran. Diplomová práce.

Diplomová práce se bude zabývat vlivem afrického socialismu na podobu politických režimů během období one-party state v subsaharské Africe. Cílem práce bude zjištění, zda africký socialismus představuje ideologii, která vytváří prostředí, které je snáze transformovatelné na demokratický systém než jiné režimy.

V teoretické části práce autorka představí různé formy ideologií, se kterými se na africkém kontinentě setkáváme a definuje charakteristické znaky afrického socialismu. Ideologie bude v jednotlivých státech sledována v období od zisku nezávislosti do konce studené války.

V následující části práce budou podrobně vyhodnocována data o jednotlivých charakteristikách afrického socialismu. Výstupem kapitoly bude určení míry příklonu k ideologii v konkrétních afrických státech. Tato data budou komparována s hodnocením politických režimů dle organizace Center for Systematic Peace a v případě zjištění vztahu mezi proměnnými bude provedena regresní analýza. Na základě této metody autorka zjistí, zda je možné zaznamenat pozitivní vliv afrického socialismu na podobu politických režimů.

Diplomová práce přinese kompletní analýzu ideologie afrického socialismu z kvantitativního hlediska. Pro potvrzení teorie budou v závěru práce vloženy případové studie, kde autorka podrobně vysvětlí hodnocení některých afrických států v této diplomové práci.

Klíčová slova: africký socialismus, demokratizace, ideologie

Annotation

Hurychová, Kateřina. Influence of african socialism on building political regimes during the period of one-party state. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, 76 pp. Diploma Thesis.

The diploma thesis is focused on influence of african socialism on building political regimes during the period of one-party states in sub-saharan Africa. The goal of the thesis is to determine whether african socialism creates an environment that is easily transforable into democratic system than other ideologies.

The theoretical part of this thesis introduces various forms of ideologies, we can find in African continent, and defines the typical features of african socialism. Ideology is analysed in the period since independence to the end of cold war.

The following part of this thesis analyses individual feature of african socialism. The output of this chapter is to find out rate of presence of ideology in specific state. This data is compared to evaluation of political regimes accordaning to organization Center for Systematic Peace. If we find out correlation, there is regression analysis. Based on this analysis, we can evaluate influence of african socialism to form of political regimes.

The diploma thesis brings full quantitative analysis of african socialism ideology. In the conclusion, there is a case study, which clarifies selected results of the analysis in detail.

Keywords: african socialism, democratization, ideology

Obsah

Úvod.....	9
1. Ideologie.....	14
1.1 Ideologie v Africe.....	16
2. Africký socialismus.....	19
2.1 Principy afrického socialismu.....	19
2.2 Definice afrického socialismu.....	24
2.3 Operacionalizace pojmu.....	26
3. Přítomnost afrického socialismu v jednotlivých afrických zemích.....	31
3.1 Ideologické charakteristiky afrického socialismu.....	31
3.2 Zahraniční politika dle principů afrického socialismu.....	42
3.3 Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu.....	48
3.4 Africký socialismus v jednotlivých státech.....	54
4. Analýza vlivu afrického socialismu na podobu režimů.....	57
5. Případové studie - Ghana, Mali, Libérie.....	61
5.1 Ideologické charakteristiky afrického socialismu.....	62
5.2 Zahraniční politika dle principů afrického socialismu.....	64
5.3 Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu.....	66
Závěr.....	69
Prameny.....	72
Literatura.....	73

Seznam použitých zkratk, značek, termínů a jiného označení

CPP – Convention People's Party

HDP – Hrubý domácí produkt

NAM – Hnutí nezúčastněných

OAJ – Organizace africké jednoty

OSN – Organizace spojených národů

QoG – The Quality of Government Institute

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

USA – Spojené státy americké

WTO – Světová obchodní organizace

Úvod

Afrika je kontinentem, který se během svého vývoje musel vypořádat s celou řadou problémů – dlouhé období koloniální správy, pozdní nezávislost států apod. Jednotliví afričtí lídři byli v 60. letech minulého století postaveni před velice složitý úkol – vytvořit fungující státy z území, která byla uměle vytvořena na Berlínské konferenci v letech 1884-1885 za účelem rozdělení půdy mezi koloniální velmoci. Tato historická událost vytvořila na kontinentu nesourodé celky, které nerespektovaly historii území ani etnické složení jednotlivých států. Země, často vyčerpané národně-osvobozenecským bojem, potřebovaly společné cíle, společnou identitu, chuť zapojit se do budování nového celku, kterému budou vládnout oni sami, jinak řečeno - země v této chvíli potřebovaly ideologický model obrazu své budoucnosti.

Pro budování nových států byla tedy otázka ideologie stěžejní. V současné době již většina afrických států oslavila více jak 50. výročí své nezávislosti a je tedy možné s řádným odstupem vyhodnotit, které kroky znamenaly pro africké státy úspěch a které naopak katastrofu.

Autorka se v této práci zaměří právě na vliv ideologie na podobu jednotlivých afrických zemí. V diplomové práci bude autorka především zkoumat koncept afrického socialismu, který je v afrických státech jedním z hlavních ideologických proudů po získání politické nezávislosti. Hlavním cílem této práce je definování afrického socialismu, určení přítomnosti této ideologie v jednotlivých zemích a analýza vlivu na podobu politických režimů. V této práci se pokusíme zjistit, jestli africký socialismus vytvořil prostředí, které položilo základ budoucího úspěšného státu z hlediska demokratizace i ekonomického rozvoje.

Během studené války byl africký socialismus dominantní proud na africkém kontinentu. Jednotliví lídři se rozhodli vybudovat své státy na základě myšlenek, které nebyly přímo ovlivněny některým z táborů bipolárního světa. Tato volba by dle autorky mohla značit racionalitu v rozhodování států, jelikož političtí lídři pouze nepřebírali myšlenky vybudované pro zcela jiné prostředí, ale soustředili se na konkrétní problémy svých zemí. Africký socialismus v podstatě představuje

pokus o přenesení euroamerických konceptů socialismu do afrického prostředí. Zároveň se tento myšlenkový proud zaměřuje na myšlenku rovnosti ve společnosti a společných závazků k práci a státu.

Z výše uvedených důvodů se autorka domnívá, že by mohl být vyzorován celkový pozitivní vliv této ideologie na podobu jednotlivých režimů. Africký socialismus představuje ideologický koncept, který vychází přímo z afrického prostředí a měl by tak být schopen úspěšně reagovat na požadavky obyvatel – ekonomické i politické. Právě z tohoto důvodu měl africký socialismus ambice vytvořit podmínky pro úspěšný rozvoj země. Autorka se tedy domnívá, že čím silnější vliv africký socialismus v jednotlivých státech měl, tím je pravděpodobnější demokratizace dané země. V literatuře je bohužel nedostatek publikací, které by se touto otázkou zabývaly, proto se autorka rozhodla zhodnotit v této práci dostupné informace o africkém socialismu

Časové vymezení práce bude dáno trváním tzv. one-party state. Konkrétně tedy od 60. let minulého století, kdy v Africe vznikají nezávislé státy, do počátku 90. let 20. století, kdy dochází ve většině afrických států ke zhroucení jednostranických režimů a kdy se radikálně mění politické prostředí na kontinentu i ve světě.¹ Právě v tomto období představuje africký socialismus jeden z dominantních ideologických proudů na kontinentu a bude tedy možné sledovat jeho vliv na utváření politik jednotlivých afrických států

Tato diplomová práce využije pro výzkum empiricko-analytickou metodu. Autorka pomocí kvantitativního výzkumu vyhodnotí přítomnost afrického socialismu v jednotlivých státech Afriky a následně zjistí vliv ideologie na demokratizaci států korelační analýzou. Celý výzkum bude doplněn případovými studiemi, které dokreslí závěry této diplomové práce.

V první řadě autorka provede rešerši literatury ohledně ideologických konceptů s následným konkrétním zaměřením na africký socialismus. Dále autorka navrhne vlastní metodu, jak tento ideologický proud zkoumat a vyhodnotí přítomnost afrosocialismu v jednotlivých afrických zemích. Africký

¹ V celém období bude autorka zkoumat zastoupení základních principů afrického socialismu, i když se lídři států k ideologii přímo nehlásí.

socialismus bude zkoumán z několika různých pohledů – ideologické principy, zahraniční politika a vnitropolitická situace. Hodnota, která bude na základě předchozího zkoumání zjištěna, bude představovat nezávisle proměnnou korelační analýzy. Závisle proměnnou výzkumu bude úspěšnost konkrétního režimu. Tato hodnota bude převzata z databáze Polity IV. Databáze bude využita z důvodu komplexnosti dat o jednotlivých politických režimech v celém sledovaném období.

Již výše bylo zmíněno, že pro samotný výzkum bude použita metoda korelace. V případě, kdy bude zjištěna souvislost mezi africkým socialismem a podobou režimu, využije autorka metodu regresní analýzy. Na základě této analýzy budeme schopni určit, jestli úspěšnost jednotlivých režimů skutečně souvisela s prosazováním afrického socialismu, či zda rozvoj států souvisel s jinými podmínkami v afrických zemích.

Hlavní literaturu, která je použita pro obecné vysvětlení konceptu ideologie, představuje publikace Andrewa Heywooda (2005) *Politická ideologie*, kde autor vysvětluje vývoj tohoto pojmu a následně se zabývá konkrétními ideologickými proudy. Pro část práce, kde se již autorka zabývá přímo ideologiemi v Africe je stěžejní publikace Naomi Chazanové (1988), která se konkrétně zaměřuje na politiku a společnost na tomto kontinentě. Ideologickými koncepty v Africe se ve své publikaci *Africa in Social Change. Changing Traditional Societies in the Modern World* zabýval Petera Lloyd (1969). Největší slabinou jeho práce je to, že pochází již ze 70. let, takže autor nemohl efektivně zhodnotit následky, které ideologické koncepty v Africe měly. Přesto se jedná o velice přínosnou práci, která nám pomůže přiblížit vnímání ideologických proudů krátce po jejich zavádění v Africe.

Africký socialismus byl podrobně analyzován v publikaci Crawforda Younga (1982) *Ideology and Development in Africa*, kde je celá jedna kapitola věnována populistickému socialismu. Autor zde sumarizuje hlavní znaky ideologického konceptu a je tak výbornou výchozí publikací pro zkoumání tohoto tématu. Williama H. Friedland a Carla G. Rosberg (1964) editovali svazek *African Socialism*, kde je na africký socialismus nahlíženo pohledem různých oborů

a různých odborníků. Tato publikace je velice přínosná z hlediska zkoumání jednotlivých aspektů afrického socialismu, přestože byla vydána již krátce po zisku nezávislosti jednotlivých afrických států. Pro dokreslení hlavních problémů, se kterými se socialismus v Africe musel potýkat je stěžejní práce Barryho Muslowa (1986) *African Problems to Transition to Socialism*, která představuje výborné tematické dokreslení předchozích publikací.

Pro samotné posouzení jednotlivých znaků afrického socialismu jsou nepostradatelné některé z databází. Jako první je potřeba zmínit práci University of Gothenburg a jejich The Quality of Government Institute. Z tohoto zdroje je možné čerpat informace o mnoha znacích afrického socialismu. Ve svých databázích například vyhodnocují vyvažování mocí ve státě, podíl soukromého trhu vůči státnímu, či rovnost ve společnosti. Tato databáze shromažďuje data z velmi širokého spektra témat a stala se tak jedním ze základních zdrojů informací pro tuto práci.

Druhou databází, bez které by se tato práce neobešla, zveřejňuje na svých webových stránkách Světová obchodní organizace, konkrétně International Trade and Market Access Data. Zde autorka našla užitečné poznatky o obchodu jednotlivých afrických zemí během sledovaného období.

Na tomto místě nesmí být zapomenuta ani práce Center for Systematic Peace, která již mnoho let zveřejňuje data o demokratizaci jednotlivých států a v našem výzkumu tak poskytne data o této závisle proměnné. V této diplomové práci bylo použito mnoho dalších zdrojů informací. Výše uvedené však představují zdroje, ze kterých byla čerpána základní data pro tuto práci.

Tato diplomová práce je členěna do několika tematických kapitol. V první části práce se autorka pokusí vysvětlit důležitost ideologie v počáteční fázi budování afrických států. Autorka nejprve obeznámí čtenáře s vývojem konceptu ideologie a následně krátce představí jednotlivé ideologické proudy, které se na africkém kontinentě po zisku nezávislosti zemí objevily.

V další kapitole se již autorka zaměří konkrétně na případ afrického socialismu, jehož analýza je jedním z cílů této práce. Autorka sumarizuje dostupné

informace o této ideologii z literatury a následně se pokusí vytvořit definici, která postihne všechny charakteristické rysy afrického socialismu. Poté proběhne operacionalizace jednotlivých rysů ideologického konceptu.

Třetí kapitola se bude zabývat vyhodnocením principů afrického socialismu v jednotlivých zemích afrického kontinentu. Autorka se zaměří na každý ze znaků a po rešerši dostupných zdrojů provede analýzu přítomnosti daných jevů v jednotlivých zemích Afriky. Tato kapitola představuje stěžejní část této diplomové práce, jelikož přinese komplexní vyhodnocení afrického socialismu z mnoha různých úhlů pohledu.

Analytická část práce již vyhodnotí dříve zjištěná data a metodou korelace, případně regresní analýzy, autorka zjistí, zda je možné potvrdit vliv afrického socialismu na budování jednotlivých států či nikoliv. V této části autorka přehledně shrne výsledky výzkumu a interpretuje jednotlivá data.

Poslední část této diplomové práce bude představovat případová studie. Autorka pro tuto část práce vybere několik reprezentativních případů afrického socialismu. První stát, zkoumaný v případové studii, bude představovat obecně uznávaný případ afrického socialismu. Další příklady by měly být vybrány na základě neočekávaných výsledků této práce. Pokud autorka vyhodnotí jako afrosocialistický stát případ, který není obecně považován za zastánce této ideologie, zaměříme se na tuto zemi v této části práce. Stejně tak vyhodnotíme-li obecně přijímaný případ afrického socialismu jako stát nepraktikující tuto ideologii, případová studie se zaměří i na tento fenomén.

V samotném závěru práce budou znovu shrnuty všechny poznatky, která tato diplomová práce přinese. Autorka sumarizuje poznatky o ideologii afrického socialismu, zopakuje v jakých státech Afriky jsme se mohli s těmito myšlenkami setkat a přehledně vyhodnotí přínos práce a celého výzkumu.

1. Ideologie

Pojem ideologie představuje jedno z nejkontroverznějších témat politické vědy. Termín je dnes obvykle používán jako neutrální označení rozvinuté sociální filozofie nebo světového názoru. V minulosti však pojem politická ideologie vyzníval negativně, jelikož byl používán jako politická zbraň, díky níž byly kritizovány názory či doktríny oponentů (Heywood 2002: 62).

Termín ideologie poprvé použil v roce 1796 francouzský filozof Destutt de Tracy, a to k označení nové „vědy o idejích“. Tato věda měla odhalit původ vědomého myšlení a jednotlivých idejí. Trvalejšího významu však pojem dosáhl v 19. století ve spisech Karla Marxe. V jeho pojetí se ideologie rovnají ideji „vládnoucí třídy“, ideje tedy pomáhají udržet třídní systém a tzv. vykořisťování. Marx však byl přesvědčen, že ideologické nejsou nutně všechny politické názory a že jeho dílo, které se snaží proces vykořisťování a útlaku odhalit, je vědecké. Tato myšlenka se však v dílech pozdějších marxistů ztratila, když se přiklonili k názoru, že každá třída je vlastníkem určité ideologie (Heywood 2002: 62-63).

Jiným způsobem termín ideologie používali konzervativci a liberálové.² V jejich očích se jedná o nástroj sociální kontroly, který má zajistit konformní chování a podřízenost. Komunismus a fašismus představovaly „uzavřené“ myšlenkové systémy, které se považují za pravdivé a odmítají tolerovat opoziční a konkurující názory. Naopak liberalismus, konzervatismus a demokratický socialismus jsou doktríny „otevřené“, jelikož připouštějí svobodnou diskuzi, opozici a kritiku (Šaradín 2001:62).

Někteří političtí myslitelé nepovažovali ideologii za důležitý prvek politiky, jelikož ta pro ně představovala boj o moc. Tento názor prosazovali hlavně behavioralisté, kteří tvrdili, že lidé jsou pouze biologické stroje, jejichž jednání je určováno vnějšími stimuly. Mezi zastánce tohoto názoru můžeme řadit Johna B. Watsona nebo B.F. Skinnera.

Ortodoxní komunisté se klonili k názoru, že politickým idejím lze porozumět

² Např. Karl Popper, J.L. Talmon, Hannah Arendtová.

pouze ve světle ekonomických neboli třídních zájmů těch, kteří s těmito myšlenkami přicházejí. Ortodoxní marxisté analyzují politiku z hlediska společenských tříd a politické ideologie pro ně představují pouze výraz jejich konkrétních zájmů.

Zastánce však nalezla i artikulace opačná. Dle Johna Maynarda Keynesa jsou názory a teorie zdrojem lidského počínání. Na základě jeho myšlenek je možné tvrdit, že se moderní kapitalismus vyvinul z myšlenek Adama Smitha a Davida Ricarda, sovětský komunismus vznikl díky dílu Karla Marxe a V. I. Lenina a dějiny nacistického Německa můžeme pochopit pouze skrze doktrínu, kterou představil Adolf Hitler ve svém díle *Mein Kampf*.

Dle Andrewa Heywooda jsou oba tyto názory nedostatečné a jednostranné. Politické ideje nejsou pouhým pasivním odrazem zájmů, ale dokáží inspirovat a vést politické jednání. Všechny ideje jsou utvářeny sociální a dějinnou situací a politickými zájmy těch, kterým slouží. Politická teorie a praxe jsou tak neoddělitelné (Heywood 2005: 19-20).

Výzkum politické ideologie představuje složitý proces. Hlavním problémem, na který při snaze analyzovat ideologie narazíme, je ten, že pojem ideologie nemá žádnou ustálenou definici. Existuje mnoho definic, které si však navzájem konkurují. Jeden z důvodů, proč tomu tak je, spočívá v propojenosti ideologie s praxí. Druhý problém představuje historický boj, který se ve jménu ideologií vedl a samotný pojem tak byl používán jako politická zbraň. Ideologii se mimo jiné dávají tyto významy:

- systém politických názorů,
- soubor politických idejí orientovaných na jednání,
- ideje vládnoucí třídy,
- světový názor určité společenské třídy nebo skupiny,
- ideje, které mezi vykořisťovanými či utiskovanými šíří falešné vědomí,

- ideje, které jednotlivce zařazují do určitého sociálního kontextu a vyvolávají v něm pocit přináležetosti k určitému kolektivu,

- oficiálně sankcionovaný soubor idejí, používaný k legitimizaci určitého politického systému nebo režimu,

- všeobšáhlá politická doktrína, která si nárokuje monopol na pravdu,

- abstraktní a utříděný soubor politických ideálů (Heywood 2005: 23).

Andrew Heywood ve své knize Politické ideologie pracuje s následující definicí: „Ideologie je více či méně provázaný soubor idejí, které se stávají základem organizovaného politického postupu, ať už má tento postup stávající systém moci zachovat, pozměnit nebo svrhnout.“ Všechny ideologie tedy:

1) přicházejí s určitým zhodnocením stávajícího uspořádání, obvykle v podobě určitého „světového názoru“,

2) předpokládají model nějaké žádoucí budoucnosti, nějakou vizi „dobré společnosti“,

3) objasňují, jak by se politická změna mohla a měla přivodit – čili jak se od bodu jedna dostat k bodu dvě (Heywood 2005: 28).

V této práci budeme pracovat právě s tímto pojetím ideologie. Během výzkumu se pokusíme určit, které ideje byly pro zkoumaný africký socialismus stěžejní a na základě toho zjistíme míru přítomnosti ideologie v jednotlivých afrických režimech. V následující podkapitole se zaměříme na vliv a podobu ideologií na africkém kontinentu.

1.1 Ideologie v Africe

Po zisku nezávislosti čelily jednotlivé africké státy nové výzvě - vytvořit konsolidovaný politický systém jako zdroj politické moci. Tento úkol se v první fázi vývoje skládal ze tří důležitých aspektů. Prvním z nich byla artikulace politické vize, obvykle prezentována jako ideologie, která stanovovala cíle a plány politických elit (principy rozhodování). Druhým úkolem bylo upřesnění role

vůdce (tedy stanovení toho, kdo rozhoduje). Poslední aspekt, který bylo nutné definovat pro úspěšnou konsolidaci státu, bylo vytvoření „pravidel politické hry“ (jakým způsobem se bude rozhodovat). Všechny tyto aspekty jsou vzájemně propojeny a společně definují základní principy každodenní práce jednotlivých vlád (Chazan 1988: 149).

V této práci se autorka zaměří na první zmiňovaný úkol, tedy artikulaci politické vize – jinak řečeno, tato práce se zaměří na principy, na základě kterých je v jednotlivých státech rozhodováno – ideologii. Podle definice Younga jsou ideologie systémy přesvědčení, které slouží jako standardy pro hodnocení a návody k jednání (Young 1982: 184).

Ideologie nám dávají signály o preferencích vládců, o důvodech jejich jednání, snaží se vypořádat s hmatatelnými problémy, popsat a vysvětlit existující podmínky a předepsat žádoucí chování. Ideologie tedy zahrnují koncepční zásady politické akce (Chazan 1988: 149).

Po dekolonizaci v Africe vzniklo často v jednotlivých státech politické vakuum. V tomto prostředí měla ideologie nabídnout odpověď na tři hlavní problémy: jak psychologicky mobilizovat společnost pro koncept nové politické entity, jak legitimizovat nový režim a jeho vůdce, a jak nastavit plán pro politické a ekonomické akce do budoucna (Chazan 1988: 149).

V nově vznikajících afrických státech se ideologie stala natolik důležitá, že ji lídři států označili jako jakési masové náboženství. Politická filozofie vůdců, podporovaná militantní politickou stranou, se měla stát nástrojem pro vybudování společné identity obyvatelstva. Veškerý sociální život byl politizovaný. Lídři se stali téměř mesiáši, muži lidu. Díky přijetí ideologie se měly postupně začít oslabovat etnické vazby a měl tak být vybudován konsolidovaný stát (Lloyd 1969:271).

V Africe po zisku nezávislosti můžeme dle Crawforda Younga vyzorovat tři hlavní ideologické proudy. Tyto proudy byly představeny v jeho publikaci *Ideology and Development in Africa*. V první řadě autor představuje afromarxismus, jehož charakteristickým znakem je oficiální deklarace marxismu-

leninismu jako státní ideologie. Dále představuje populistický socialismus, kde je patrná socialistická orientace, ale státy se striktně neřídí Marxovými myšlenkami.³ Poslední proud, který Young představuje, je africký kapitalismus, jenž svou politiku staví na tržní ekonomice a pragmatismu (Young 1982: 11-12).

Na základě těchto proudů je možné objasnit zmatek ve spojování pojmů Afrika a socialismus. Různé státy se hlásí k různým ideologiím, které můžeme na základě výše uvedených kategorií dále specifikovat. Afrokomunismus a marxismus-leninismus jako ideologie spadající do afromarxistického proudu, zatímco africký socialismus či arabský socialismus je možné zařadit do kategorie Crawforda Younga - populistického socialismu.

Pro tuto práci je nutné vysvětlit vnímání pojmu ideologie. Ideologie mohou zahrnovat různé podobné rysy, ale nemají striktně dané hranice. To nám však nebrání identifikovat podstatu pojmu. Pro tuto práci je stěžejní vnímat právě jádro daného pojmu, tedy to, co by mělo být společné pro většinu případů, i když se třeba v mnohém jiném liší. Autorka tedy netvrdí, že všechny případy, které bude v této práci zkoumat měly stejné důsledky a průběh, ale říká, že existují základní podobnosti, dle kterých můžeme jednotlivé proudy identifikovat.

V další části práce se již autorka zaměří na objasnění samotného pojmu africký socialismus. Na tomto místě je ještě žádoucí vysvětlit, že autorka této práce bude považovat pojmy africký a arabský socialismus jako zaměnitelné a bude se snažit najít společné definiční znaky. Rozdíl mezi těmito pojmy samozřejmě spočívá hlavně v lokalitě, kde byla ideologie uplatňována a v rozdílné arabské a černošské kultuře. Autorka je však toho názoru, že africké a arabské země spolu v období po dekolonizaci kontinentu úzce spolupracovaly, a proto je možné vnímat pojmy jako zaměnitelné.

³ Jiní autoři tuto kategorii obecně označují jako africký socialismus. Autorka se rozhodla pro svou práci také využívat pojem afrosocialismus či právě africký socialismus, jelikož je pro tento myšlenkový směr stěžejní právě africké prostředí.

2. Africký socialismus

V této části práce se autorka pokusí jednoznačně vymezit africký socialismus a následně ho odlišit od jiných ideologií, které se v době po získání nezávislosti na kontinentě objevily. Autorka se bude snažit vymezit pojem od výše zmiňovaných ideologických proudů, tedy afromarxismu a afrického kapitalismu.

Na konci této kapitoly autorka představí definici afrosocialismu tak, jak bude vnímán v této práci a následně přistoupí k samotné operacionalizaci pojmu. V této kapitole se budeme zabývat jednotlivými charakteristickými rysy ideologie a snažit se určit, pomocí jakých faktorů, přítomných v jednotlivých politikách, bychom mohli ideologii afrického socialismu hodnotit.

2.1 Principy afrického socialismu

Africký socialismus je doktrínou, která se začíná objevovat od 60. let minulého století. Samotná definice pojmu však není jednoznačná. O této skutečnosti se přesvědčili již v roce 1962 představitelé afrických národů, kteří se právě kvůli vyjasnění pojmu sešli v Dakaru. Definice byla ztížena tím, že se nejednalo o myšlenkový směr jednoho autora (jak tomu u různých forem socialismu bývá), ale produkt lídrů některých afrických států, kteří pracovali s různými faktory v různých zemích (African Trade Union Confederation: 3). Právě z tohoto důvodu musí být africký socialismus vždy vnímán v kontextu prostředí. Jedná se o velice flexibilní ideologii. Například pro Julia Nyerereho bylo v Tanzanii stěžejní prostředí vesnic, zatímco Kwame Nkrumah vytvářel v Ghaně modely ekonomických institucí, kde má stát predominantní roli. Právě silné propojení ekonomiky a státu je již od počátku hledání definice jedním ze společných rysů afrosocialistických zemí (Friedland, Rosberg 1964: 1-3).

Obecně mezi základní témata socialismu patří rovnost příležitostí, zabezpečení příjmu a zaměstnanosti, rovnost před zákonem, právní stát, individuální svoboda, univerzální volební práva, státní regulace ekonomického života, státní kontrola výrobních prostředků a distribuce, apod. (Mboya 1963: 18).

Je však nutné si uvědomit, že africký socialismus se velmi liší od toho evropského. Africká forma nevznikla kvůli třídními boji, jelikož ten se v Africe neodehrával. Africký socialismus vznikl spíše naopak proto, aby zabránil silnému rozdělení společnosti, ve které by do budoucna právě třídní boj mohl vzniknout. Tato ideologie vznikla jako modernizace tradičního kolektivismu (Kanoute 1964: 49-50).

Za hlavní téma rané fáze budování afrického socialismu dle Williama H. Friedlanda a Carla G. Rosberga je označována problematika kontinentální identity, krize v ekonomickém rozvoji zemí a dilema kontroly státu a třídního formování (Friedland, Rosberg 1964: 3-4).

Problematika kontinentální identity odděluje africký socialismus od jiných forem ideologie. Cílem je nalezení společné africké identity. Afrosocialismus se tak stal reakcí na jednání Evropy (oddělení od evropských protějšků) a stal se hledáním univerzální doktríny. Zároveň bylo cílem nahradit myšlenku antikolonialismu, která sjednocovala kontinent během období bojů za nezávislost. Ve společnosti navíc byly nalezeny zdánlivé kořeny socialismu, které mohly napomoci sjednocení kontinentu právě tímto myšlenkovým směrem. Jedním z kořenů afrického socialismu může být tradiční společné vlastnictví půdy či nevlastnictví půdy jedincem. Dalším rysem je rovnostářský charakter společnosti nebo nízká úroveň stratifikace.⁴ Dále je v afrických společnostech zakořeněná rozsáhlá síť sociálních povinností, které vedou ke značné spolupráci ve společnosti. Všechny tyto rysy mohly napomoci vybudování moderních ekonomických institucí na socialistické bázi a sjednocení kontinentu pod myšlenku společné africké identity (Friedland, Rosberg 1964: 3-5).

Africký socialismus byl propojen také s ekonomickým rozvojem. Tato ideologie oddělila myšlenky kapitalismu, které byly v Africe úzce spjaty s koloniální historií. Během koloniální éry byli Afričané vyloučeni z profitu cizích investic v jejich státech a na kontinentě tak vznikl dojem, že kapitalismus znamená

⁴ Na toto téma se zaměřil Kopytoff během svého výzkumu v Kongu. Jeho zjištěním bylo, že i velice malé konžské kmeny jsou vnitřně stratifikovány a mají vyvinuty zvláštní stupně spolupráce reprezentované osobním vlastnictvím a nedá se tedy říci, že by fungovaly na komunálním principu. Dle jeho názoru se tedy základ afrického socialismu nezakládal na aktuální společenské situaci v Africe (Kopytoff 1964: 53-62).

levné nakupování afrických surovin a vykořisťování při zpětném nákupu evropských produktů. Kapitalismu navíc uškodilo těsné propojení s kolonialismem, který dle některých zničil africkou kulturu a ve státech tak zůstalo sociální odcizení, ekonomické vykořenění či národnostní vykořisťování (Roberts 1964: 83-87).

Na tomto místě je potřeba zdůraznit, že afrosocialistické země nespolupracovaly pouze s tzv. východním blokem, tedy socialistickými zeměmi. Jednotlivé státy se rozhodly pro pragmatický přístup a postavily se do pozice jakéhosi neutrálního socialismu. Tento přístup jim umožnil rozvíjet se za pomoci obou zneprátelených stran studené války. Za toto rozhodnutí si vysloužily značnou kritiku, nedá se však popřít, že z hlediska ekonomického rozvoje zemí se jednalo o přínosnou cestu. Studená válka navíc byla bojovaná pro myšlenky demokracie, případně socialismu (v sovětském slova smyslu) a africký socialismus představuje ideologii, která se kloní k principu nezúčastněnosti, takže bylo akceptovatelné, že se jednotlivé země pro tento neutrální přístup rozhodly. (Roberts 1964: 94-96).

Pro rozvoj se stala stěžejní role státu, jedním ze základních kamenů byla plánovaná ekonomika. Podnikatelé se stali spíše nedůvěryhodnými, jelikož je jejich přirozeností snaha o vlastní obohacení spíše než boj za veřejné blaho. Výhodnější se tedy zdála cesta povolující v zemi zahraniční investice a ztěžující roli domácím kapitalistům. Akumulace kapitálu měla být hlavně zodpovědností vlády. Hlavní problém jednotlivých vlád však představovala častá závislost na vývozu primární suroviny. Vlády se sice snažily o industrializaci, ale export suroviny představoval snadnou cestu, jak vydělat peníze pro rozvojové projekty. Cesta industrializace tedy byla velmi problematická. Někteří afrosocialisté tvrdili, že industrializace nebude možná, pokud se nepodaří vytvořit společné africké trhy. Jiní však oponovali, že růst trhů pouze zvýší závislosti nejméně rozvinutých zemích na těch více rozvinutých (Friedland, Rosberg 1964: 5-7).

Poslední dilema dle autorů Friedlanda a Rosberga představuje kontrola státu a třídní formace. Konec kolonialismu pro africké obyvatelstvo neznamenal zlepšení životní situace, ale pouhé nahrazení elit. Po získání nezávislosti přišel čas na naplnění všech slibů. Africký socialismus se stal užitečným nástrojem

pro mobilizaci populace k ekonomickému rozvoji. Tato ideologie vytvořila prostředí tvrdé práce a sebeobětování pro celek. Socialismus v africkém prostředí však byl vnímán jinak než na západě – byl založen na myšlenkách beztřídnosti, veřejnosti a rovnostářství. Během studené války je africký socialismus považován, jak již bylo řečeno výše, za neutrální ideologii – mezi Západem a Východem (Friedland, Rosberg 1964: 7-9).

Pokud bychom se chtěli zaměřit na sociologické trendy afrosocialismu, nabízí se nám dle Williama H. Friedlanda čtyři hlavní tendence – idea sociálního závazku k práci, přechod odborů od spotřební k produktivní formě, orientace na beztřídní či minimálně stratifikovanou společnost a rozvoj směrem ke společnosti, pro kterou bude charakteristická fokální industrializace. (Friedland, Rosberg 1964: 15-16).

Sociální závazek k práci je v Africe celkem běžný. Mezi tradiční patří i myšlenka, že všichni lidé musí pracovat a vážit si starších za to, co již přinesli společnosti oni. Tento sociální závazek má samozřejmě za cíl zvýšení materiálního dobra společnosti. Parazitismus a lenost jsou hodnoceny jako sociální hříchy, kde jsou ale paraziti vnímáni jinak než u Marxe (vlastníci výrobních prostředků), jelikož soukromí podnikatelé jsou důležitou součástí mnohých afrických systémů (Friedland 1964: 16-19).

Dalším sociologickým trendem je změna formy odborů. Řada z nich se stala důležitá již během bojů za nezávislost. Původní odbory vznikly pro podporu zvyšování zisku svých členů. Nová forma však měla zvyšovat produktivitu pracovníků. Konkrétní charakteristiky se lišily stát od státu - někde byla účast povinná, jinde dobrovolná, atd. (Friedland 1964: 19-21).

O beztřídní či minimálně stratifikované společnosti již bylo hovořeno výše. Na tomto místě pouze dodáme, že třídy byly v Africe vnímány jako evropský import. Afrika byla viděna jako homogenní celek a pokud se objevovala stratifikace, byla ospravedlňována naplňováním socialistických funkcí. Rovnost ve společnosti navíc byla velice žádoucím rysem, jelikož disproporce by mohly způsobit stěhování obyvatel do měst za lepším výdělkem, následnou vysokou

nezaměstnanost a pokles produkce. Touto rétorikou tedy bylo ospravedlňováno vlastnictví prostředků a monopol moci státu (Friedland 1964: 21-26).

Poslední sociologický trend dle Friedlanda, tedy fokálně institucionalizované společnosti, si můžeme představit jako pluralitní společnost, jejíž instituce pronikají a podléhají jediné instituci. Ve světě existují různé typy pluralitních společností. Za pluralitní společnost je možné označit systém, ve kterém je moc rozdělena mezi různé instituce. Ve fokální pluralitní společnosti jedna instituce dominuje celé společnosti, proniká do ní a podporuje integritu a autonomii. Příkladem takové společnosti může být Hitlerovské Německo či SSSR. Ne všechny fokálně institucionalizované státy jsou však režimy totalitními. Rozhodovací proces by měl být oddělen od zmiňované dominantní instituce. V Africe by takovýto systém mohl být výhodný z hlediska boje proti tribalismu - nahrazením loajality kmenu věrností politické straně.⁵ Tento systém navíc může navazovat na koloniální éru, kdy byla moc vždy vnímána monoliticky. Fokální institucionalismus nebyl v Africe plánovaný, stal se produktem mnoha rozhodnutí, které museli přijmout političtí lídři ve snaze vyřešit politické, ekonomické i sociální problémy po zisku nezávislosti (Friedland 1964: 26-30).

Dalším bodem, který je nutno zdůraznit, je charakteristika afrického socialismu jako revoluční demokracie s jednostranickým politickým zřízením. Jednotliví vůdci v afrických zemích ospravedlňují tuto koncepci dlouhým obdobím koloniální vlády. Jedna vládnoucí strana má představovat boj proti tribalismu, za národní jednotu, vypořádání se s nevzdělaným a nezkušeným elektorátem a má podpořit rozvoj vysoce centralizovaným ekonomickým plánováním. Jednotliví afričtí vůdci tvrdí, že pouze touto cestou je možno dosáhnout rozvoje a navíc vytvořit prostředí pro budoucí demokratické fungování země (Roberts 1964: 92-94). Není pochyb o tom, že minimálně v první části vývoje afrického socialismu je jednostranický politický systém jednou z charakteristik této ideologie. Na druhou stranu v Africe nalezneme pouze málo zemí, které v 60. letech minulého století měly etablovaný vícestranický systém.

⁵ Nkrumah v Ghaně podporoval propojení institucí jednu na druhou s centrální jednotkou Convention People's Party (Jeffries 1973: 277).

2.2 Definice afrického socialismu

Nyní se pojdme zaměřit již přímo na definici afrického socialismu. Dle Crawforda Younga existovaly v Africe v postindependentní fázi tři výše zmíněné hlavní ideologické proudy – afromarxismus, populistický socialismus a africký kapitalismus. Africký socialismus je v tomto případě možné zaměnit za Youngův výraz populistický socialismus.

Africký socialismus byl definován a interpretován různými způsoby: například jako kolektivní vůle pro rozvoj dle Mamadou Dia, sociální syntéza smíření moderních technologií a lidských hodnot či obrana komunalismu v moderním vývoji dle Kwame Nkrumaha, smysl pro bezpečnost a univerzálního pohostinství dle Toma Mboyi, národní stát představující systém rozšířené rodiny dle Johnsona nebo ekonomický rozvoj vedoucí k psychické, intelektuální a spirituální integraci svobodných lidí dle Léopolda Senghora (McCain 1975: 62).

Crawford Young při charakteristice afrického socialismu vyzdvihuje myšlenky antikoloniálního nacionalismu, vidění sociálního nepřítele v západních imperiálních strukturách a zavrhování individualismu a hrabivosti (Young 1982: 97-100).

Autor sám navíc představuje konkrétní charakteristické rysy populistického socialismu. Jedná se o následující body:

- 1) nacionalismus,
- 2) radikální nálady ve společnosti (myšlenky nespravedlnosti, ochota riskovat...),
- 3) antikoloniální smýšlení,
- 4) velebení lidu,
- 5) odmítání marxismu (Young 1982: 100-103).

Díky výše zmíněným bodům jsme schopni vysvětlit základní principy afrického socialismu. Pro tuto práci je však stěžejní důsledné rozlišení mezi jednotlivými ideologiemi na africkém kontinentu. Sovětská komunistická strana africké socialisty kritizovala kvůli izolacionismu, zaměření na kontinent a rasu, nespolečnosti s asijskými sovětskými republikami a oddělení od marxismu leninismu (Mushkat 1972: 155). V následující části autorka představí základní body, které nám umožní striktně oddělovat africký socialismus od afromarxismu.

Barry Munslow ve své práci uvádí pět hlavních rozlišujících znaků. Prvním z nich je přijetí marxisticko-leninistických principů u afromarxistických států v opozici k filozofickému základu afrického socialismu, který věří v beztrždní společnost, která již dle zastánců afrosocialismu na kontinentě existuje (Munslow 1986: 25-26).

Druhý podstatný rozdíl spočívá v zahraniční politice států. Afrosocialistické státy jsou budovány na základě dvou základních principů. Prvním z nich je panafricanismus a druhým nezáúčastněnost. Panafricanismus je vnímán jako ideologický základ tohoto myšlenkového souboru. Nezáúčastněnost představuje důležitý prvek v mezinárodní aréně, jelikož státy hlásící se k tomuto principu nepodporují ani východní ani západní blok během období studené války (Munslow 1986: 26).

Další rozdíl spočívá v propracovanosti afrokomunismu oproti afrosocialismu. Afromarxistické státy nemají pouze vizi svého cíle, ale také propracovaný proces změny. Tempo afrokomunistické reformy je mnohem rychlejší, systematictější a méně poznamenáno rozpory než v případě afrosocialismu (Munslow 1986: 26).

Čtvrtá odlišnost spočívá v kontinuitě idejí a institucí ve státě. Tento princip umožňuje afromarxistickým státům vytvořit vlády, které nejsou příliš personalizovány a závislé na jednom individuálním lídrovi. Naopak v případě afrosocialistických zemí se například v Ghaně setkáváme s „nkrumahismem“, což jednoznačně svědčí o nepostradatelnosti konkrétního politického vůdce (Munslow 1986: 26).

Pátá charakteristika spočívá v rozdílném pojetí státu a jeho role. Marxisticko-

leninistické režimy otevřeně přijímají etatismus. Jednotliví autoři rozlišují mezi přijímáním potřeby státní kontroly a přímé ekonomiky v afrokomunistických státech a de facto etatismem v případě afrosocialistických států, který popírala původní filozofie (Munslow 1986: 26).

Díky výše uvedeným znakům je možné vytvořit charakteristické znaky afrického socialismu, na základě kterých bude autorka schopná určit, které státy prosazovaly africký socialismus a do jaké míry se jednotliví lídři ve své politice odkazovali na tuto ideologii. Autorka se pokusí vhodně doplnit charakteristické znaky Crawforda Younga tak, aby bylo možné definovat a odlišit africký socialismus:

Nacionalismus vs. panafricanismus	Ideologické charakteristiky afrického socialismu
Antikoloniální smýšlení – odmítání kapitalismu	
Odmítání marxismu-leninismu	
Personalizace moci – silný vůdce	
Nezúčastněnost	Zahraniční politika dle principů afrického socialismu
Rovnost ve společnosti	Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu
Silná role státu	

Tabulka 1: Charakteristické znaky afrického socialismu

Na základě výše uvedených kritérií se autorka v následující části práce pokusí operacionalizovat africký socialismus. Na zřeteli však stále musíme mít, že jednotlivé státy, které se k ideologii přihlásily, jsou naprosto odlišné. Africký socialismus byl deklarován v arabských zemích (např. Egypt, Libye, Tunisko), ve vnitrozemských oblastech (např. Mali), v bývalých anglických koloniích (např. Ghana, Tanzanie) či v portugalsky mluvících oblastech (např. Guinea-Bissau). Pro vyhodnocení vlivu afrického socialismu je tedy nutné brát v úvahu i další možné faktory, které mohou naše výsledky zkreslit.

2.3 Operacionalizace pojmu

V této části práce budeme pracovat s výše uvedenými definičními znaky afrického socialismu. Ideologii afrického socialismu v této části rozdělíme do několika hlavních okruhů, které budou následně separátně hodnoceny – ideologické rysy, zahraniční politika států a vnitropolitické charakteristiky

afrického socialismu.

První z výše uvedených kategorií jsou ideologické rysy afrického socialismu. Ideologie afrosocialismu se v jednotlivých zemích projevovala nacionalismem, odmítáním kapitalismu a marxismu-leninismu a silnou personalizací moci ve státech. Všechny tyto rysy budou vyhodnocovány na škále 1-10, kde 1 znamená nulovou přítomnost sledované ideologie v zemi a 10 značí následování myšlenek afrického socialismu.

Nacionalismus budeme v této práci vnímat komplexně jako společnou africkou identitu i jako snahu o sjednocení samotných afrických národů. Jednotlivé africké státy musely po zisku nezávislosti budovat nový stát a mnohdy i novou národní identitu. Pro africký kontinent je však typická silná heterogenita států, což tento úkol velmi ztěžovalo. Z toho důvodu se mnoho afrických lídrů rozhodlo nebudovat identitu národa, ale zaměřit se na kontinentální – africkou – identitu, která se vyznačovala společnou koloniální historií a společným cílem vytvořit samostatné konkurenceschopné státy. V této práci tedy budeme sledovat nacionalismus z hlediska aktivity při budování africké identity, tedy nacionalismus jako myšlenku panafricanismu a následnou aktivitu v Organizaci africké jednoty⁶ (International Relations and Cooperation). Tento bod tedy bude vyhodnocen pomocí přítomnosti v této mezinárodní organizaci.

Nacionalismus na národní úrovni bude sledován prostřednictvím možnosti zakládání politických stran v jednotlivých státech kontinentu. Afričtí lídři se po zisku nezávislosti svých států museli vypořádat s fragmentací svých zemí. Pro vybudování národa bylo nutné vytvořit jednotné státy. Z tohoto důvodu můžeme v řadě států pozorovat zákaz vytváření politických stran na etnickém případně náboženském základě. Pro vyhodnocení nacionalismu v jednotlivých zemích se autorka zaměří právě na tento boj proti etnické či náboženské roztržitésti. Zdrojem dat v tomto případě bude databáze University of Gothenburg: Quality of Government. Tato instituce vytvořila databázi,

6 V úvahu je však potřeba brát i jiné formy budování společné africké identity jako je například myšlenka negritudé.

kde mimo jiné můžeme vysledovat index hodnotící možnost politické soutěže pro různé skupiny obyvatelstva (QoG).

Dalším sledovaným ideologickým bodem definice je antikoloniální smýšlení – konkrétně odmítání kapitalismu. Tento rys můžeme pozorovat skrze proces znárodnování, který odporuje základním kapitalistickým myšlenkám. Vzhledem k tomu, že po konci koloniální éry v zemi nezůstali téměř žádní podnikatelé, kteří by byli schopni představit zemi kapitalistickou cestu rozvoje, zůstala úloha vlastnictví a distribuce zdrojů státu (Roberts 1964: 87). Různé pozemkové reformy proběhly v mnoha zemích hlásících se k africkému socialismu. Příkladem může být pozemková reforma provedená v Egyptě za vlády Gámala Násira či některé prvky ujamaa⁷ v Tanzanii (Young 1982: 102). V tomto případě bude možné sledovat, jakou mírou se státem vlastněné podniky podílely na ekonomice státu a po vyhodnocení bude možná operacionalizace této proměnné.

Dalším ideologickým rysem afrického socialismu v této práci je odmítání marxismu. Každá politická strana musí mít sepsané stanovy a právě z těchto stanov by mělo být zřejmé, zda se představitelé hlásí k Marxovým myšlenkám, či zda prosazují afrosocialismus jako úplně novou formu socialistické ideologie. Informace o politických stranách, které zaměřily svůj rozvoj marxistickou cestou získáme mimo jiné z článku Fialy Vznik afro-marxistických stran v Africe (Fiala 2012).

Personalizaci moci, tedy poslední námi sledovaný ideologický rys afrosocialismu, je možné sledovat díky databázi Světové banky, která se mimo jiné zaměřila na fungování tzv. systému brzd a protivah. Tímto způsobem můžeme sledovat, zda v jednotlivých státech funguje vyvažování moci mezi legislativou, exekutivou a judikaturou, či zda se moc dostává do rukou pouze jedné ze složek moci ve státě (Beck, Clarke, Groff ets. 2001).

Všechny tyto znaky jsou typickými ideologickými rysy afrického socialismu a autorka je považuje za stejně důležité. Z tohoto důvodu bude všem přičítána

7 Ujamaa je specifická forma afrického socialismu, kterou zavedl v Tanzanii Julius Nyerere.

Ujamaa ve svahilštině znamená označení rodinných rolnických kolektivů (Klíma 2012: 371).

stejná váha a pro zjištění hodnoty ideologické přítomnosti afrického socialismu bude brát aritmetický průměr hodnot jednotlivých rysů. Tímto způsobem získáme vyhodnocení jedné ze tří hlavních charakteristik afrického socialismu.⁸

Druhým okruhem charakteristik, který budeme v této práci sledovat, je zahraniční politika států. Tento bod bude posuzován z hlediska nezúčastněnosti jako typického rysu afrického socialismu během období studené války, a to jak přítomnosti v tzv. Hnutí nezúčastněných, tak i z hlediska praktické politiky. Těmto rysům bude opět přiřazena hodnota 1-10, kde 1 znamená příklon k jedné ze stran konfliktu a 10 nezúčastněnost.

První otázkou, kterou se bude autorka v rámci vyhodnocování zahraniční politiky států, zabývat, je přítomnost v tzv. Hnutí nezúčastněných. Zakládající konference v Bandungu se zúčastnilo pouze 6 afrických států.⁹ V této práci budeme sledovat, jak se politika jednotlivých afrických zemí měnila a postupně se přidávaly k této organizaci (CVCE.eu 2013).

Druhým bodem, který nám napomůže vyhodnotit, zda jednotlivé země z hlediska zahraniční politiky prosazovaly africký socialismus, je zahraniční obchod jednotlivých států. V tomto případě budeme sledovat, zda jednotlivé země prosazovaly nezúčastněnost i v praktické politice - pokud země diverzifikuje své kontakty mezi západní a východní blok, je možné charakterizovat zemi jako nezúčastněnou. Tato data bude možné získat z databází Světové obchodní organizace, konkrétně International Trade and Market Access Data (WTO).

Výše uvedené zahraničně politické rysy budou posouzeny samostatně a po jejich vyhodnocení autorka aritmetickým průměrem určí přítomnost afrického socialismu v zahraniční politice jednotlivých států. Škála, na které bude charakteristika posuzována, je opět 1-10, kde 1 znamená příklon k jedné ze stran konfliktu studené války a 10 značí nezúčastněnost.

Posledním okruhem, kterým se v rámci vyhodnocení síly afrického

8 V některých případech není možné získat data pro vyhodnocení přítomnosti afrického socialismu v zemi. V případě že tato situace nastane je konkrétní chybějící rys vynechán z hodnocení a průměr je brán pouze z charakteristik, kde se podařilo získat data. Tento přístup platí i u následujících znaků afrického socialismu.

9 Konference se zúčastnil Egypt, Etiopie, Ghana, Libérie, Libye a Súdán (CVCE 2013).

socialismus v jednotlivých zemích budeme zabývat, jsou vnitropolitické charakteristiky států – konkrétně rovnost ve společnosti a silná ekonomická role státu.

Rovnost ve společnosti byla na africkém kontinentě po zisku nezávislosti jedním z hlavních problémů. Během koloniálního období se často stávalo, že byl jeden kmen koloniální správou protěžován na úkor ostatních – dosazován do vládních funkcí, privilegován při přístupu ke vzdělání, atd. V této části tedy budeme sledovat, zda se tento jev podařilo během období vzniku nezávislých států napravit a byla tak nastolena rovnost mezi občany jednotlivých států.

Rovnost, jako rys afrického socialismu, budeme vnímat ze dvou různých pohledů – ekonomická rovnost a politická rovnost. Obě tyto proměnné můžeme vyhodnotit díky databázi, kterou uveřejnila University of Gothenburg v rámci Quality of Government Institute, kde můžeme mimo jiné najít data o politické a ekonomické diskriminaci v jednotlivých zemích světa (QoG).

Posledním charakteristickým znakem afrického socialismu je silná role státu. Síla státu může být opět hodnocena díky dostupným informacím v databázích University of Gothenburg, kde se výzkum zabývá silou státního sektoru oproti síle soukromého sektoru. Pro země, kde je prosazován africký socialismus je typické, že velká část ekonomiky leží v rukou státu, který tak má možnost zasahovat do jednotlivých sektorů ekonomiky a prosazovat tak reformy, které odpovídají socialistickým myšlenkám. (QoG).

I v případě vnitropolitických charakteristik považuje autorka oba rysy za stejně podstatné pro vyhodnocení přítomnosti afrického socialismu v jednotlivých zemích, takže i zde bude při vyhodnocování postupovat cestou aritmetického průměru, opět na škále 1-10, kde 1 značí nepřítomnost afrického socialismu, 10 znamená prosazování myšlenek ve vnitřní politice států.

Díky výše uvedeným datům bude možné vyhodnotit ideologii afrického socialismu z více různých pohledů. Pro určení míry ideologie v zemi bude použita stupnice 1-10, kde 1 znamená žádnou přítomnost afrického socialismu a 10 zemi, která se zcela řídí výše uvedenými charakteristikami.

3. Přítomnost afrického socialismu v jednotlivých afrických zemích

V této části práce se zaměříme na samotné vyhodnocení přítomnosti afrického socialismu v jednotlivých zemích afrického kontinentu. Kapitola bude uspořádána dle jednotlivých kategorií pro hodnocení stanovených v kapitole Operacionalizace pojmu – tedy ideologické charakteristiky, zahraniční politika státu a vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu.

Jednotlivé rysy budou vždy vyhodnocovány zpětně za dekádu. Zajímá-li nás přítomnost afrického socialismu v 60. letech, data tedy budou stanovena k roku 1970, stejně tak 70. léta minulého století budou posuzována k roku 1980 a 80. léta, jako poslední sledované období, k roku 1990. V jednotlivých kapitolách budou vždy uvedeny všechny nezávislé státy afrického kontinentu, přestože do samotné analýzy kvůli nedostatku dat všechny země zařadit nemůžeme .

3.1 Ideologické charakteristiky afrického socialismu

V této části práce se budeme zabývat první z námi stanovených kategorií, tedy ideologickými charakteristikami afrického socialismu. Mezi ně řadíme výše uvedený nacionalismus, odmítání marxismu-leninismu a kapitalismu a silnou personalizaci moci ve státě.

Již výše bylo stanoveno, že první důležitým znakem pro posuzování afrického socialismu je nacionalismus, který bude hodnocen díky členství v Organizaci africké jednoty. Tato organizace byla naprosto specifickým celkem z hlediska panafricanismu. Vzhledem k neexistenci národních států zprostředkoval panafricanismus myšlenku sjednocení Afriky. Jiné organizace na tomto kontinentě byly vytvořeny na regionálních či jiných politicky limitovaných základech, ale OAJ měla v první fázi svého vývoje za cíl vytvořit po vzoru USA Spojené státy africké. U jednotlivých států vždy posuzujeme participaci od vzniku samostatného státu.

Z níže uvedené Tabulky 2:Členství v OAJ je patrné, že téměř všechny africké státy vstoupily ihned po zisku nezávislosti do této mezinárodní organizace a je tak možné vyhodnotit naplnění tohoto předpokladu pro prosazování ideologie afrického socialismu téměř u všech států jako 100%.

Jednu z mála výjimek tvoří Jihoafrická republika, která vstoupila do Organizace afrického jednoty až v polovině 90. let nebo Maroko, které v 80. letech z organizace vystoupilo na protest proti přijetí Západní Sahary za člena OAJ.

	nezávislost	členství v OAJ	Body 1-10
Alžírsko	1956	25.05.1963	10
Angola	1975	11.02.1975	10
Benin	1960	25.05.1963	10
Botswana	1966	31.12.1966	10
Burkina Faso	1960	25.05.1963	10
Burundi	1962	25.05.1963	10
Čad	1960	25.05.1963	10
Demokratická republika Kongo	1960	25.05.1963	10
Džibuti	1977	27.06.1977	10
Egypt	1922	25.05.1963	10
Etiopie	1980	25.05.1963	10
Gabon	1960	25.05.1963	10
Gambie	1965	01.10.1965	10
Ghana	1957	25.05.1963	10
Guinea	1958	25.05.1963	10
Guinea-Bissau	1974	19.11.1973	10
Jihoafrická republika	1961	06.06.1994	1
Kamerun	1960	25.05.1963	10
Kapverdy	1975	18.07.1975	10
Keňa	1963	13.12.1963	10
Komory	1975	18.07.1975	10
Lesotho	1966	31.12.1966	10
Libérie	1847	25.05.1963	10
Libye	1951	25.05.1963	10
Madagaskar	1960	25.05.1963	10
Malawi	1964	13.07.1964	10
Mali	1960	25.05.1963	10
Maroko	1956	25.05.1963-1984	7
Mauritánie	1960	25.05.1963	10
Mauricius	1968	01.08.1968	10
Mosambik	1975	18.07.1975	10
Niger	1960	25.05.1963	10
Nigérie	1960	25.05.1963	10
Pobřeží Slonoviny	1960	25.05.1963	10
Republika Kongo	1960	25.05.1963	10
Rovníková Guinea	1968	12.10.1968	10
Rwanda	1962	25.05.1963	10
Senegal	1960	25.05.1963	10
Seychely	1976	29.06.1976	10
Sierra Leone	1961	25.05.1963	10
Somálsko	1960	25.05.1963	10
Středoafriická republika	1960	25.05.1963	10
Súdán	1956	25.05.1963	10
Svatý Tomáš a Princův ostrov	1975	18.07.1975	10
Svazijsko	1968	24.09.1968	10
Tanzanie	1964	25.05.1963	10
Togo	1960	25.05.1963	10
Tunisko	1956	25.05.1963	10
Uganda	1962	25.05.1963	10
Zambie	1964	16.12.1964	10
Zimbabwe	1980	01.06.1980	10

Tabulka 2: Členství v OAJ (<http://www.au.int/>)

Nacionalismus na národní úrovni je sledován prostřednictvím zákazu politické činnosti stran na etnickém, případně náboženském základě. Na tomto místě můžeme spekulovat, zda byly politické strany na etnickém základě zakazovány ve snaze omezit roztržitost země, či zda bylo cílem silnější uchopení moci politickou elitou. Pokud by však pravdou byla druhá varianta, africký socialismus není zpochybněn, jelikož silná moc vládnoucí skupiny také patří mezi základní charakteristiky ideologie. Obecně je však námi sledované období one-party state charakterizováno snahou vytvořit v Africe národní státy. Tento faktor byl vyhodnocen v Tabulce 3: Zákaz činnosti politických stran. V této tabulce jsou přiřazeny hodnoty maximálně 10 pro státy, kde platila omezení pro zakládání a činnosti politických stran, naopak minimálně 1 pro státy, kde tato činnost nebyla omezena.

V níže uvedené tabulce můžeme sledovat, že pouze v Botswaně, Gambii a Mauriciu nebyla tato opatření dlouhodobě využívána. V první uvedené Botswaně je tento jev možný vysvětlit skrze etnickou homogenitu tohoto státu. Ostatní státy po většinu času tato opatření využívaly, což je možné prezentovat jako snahu o sjednocení afrických národů. Další možné vysvětlení spočívá ve snaze vládních aktérů o uzurpaci moci. V případě, že by toto vysvětlení bylo správné, není nutné data nijak upravovat, jelikož silná personalizace moci či uzurpace moci jedním ze státních aktérů je taktéž zařazena jako ideologický znak afrického socialismu.

Černě jsou označeny státy, které v době hodnocení ještě nezískaly nezávislost a pomlčkou období, kdy nejsme schopni získat dostatek dat. Tímto způsobem jsou rozlišovány případy i ve zbylé části práce.

	1970	1980	1990
Alžírsko	10	10	1
Angola		10	10
Benin	1	10	10
Botswana	1	1	1
Burkina Faso	10	10	10
Burundi	10	10	10
Čad	10	10	10
Demokratická republika Kongo	10	10	10
Džibuti		10	10
Egypt	10	10	10
Etiopie	10	10	10
Gabon	10	10	10
Gambie	1	1	1
Ghana	10	1	10
Guinea	10	10	10
Guinea-Bissau		10	10
Jihoafrická republika	10	10	10
Kamerun	10	10	10
Kapverdy		10	10
Keňa	10	10	10
Komory		10	1
Lesotho	10	10	10
Libérie	10	10	10
Libye	10	10	10
Madagaskar	10	10	10
Malawi	10	10	10
Mali	10	10	10
Maroko	10	10	10
Mauritánie	10	10	10
Mauricius	1	1	1
Mosambik		10	10
Niger	10	10	10
Nigérie	10	1	10
Pobřeží Slonoviny	10	10	10
Republika Kongo	10	10	10
Rovníková Guinea	10	10	10
Rwanda	1	10	10
Senegal	10	10	1
Seychely		-	-
Sierra Leone	10	10	10
Somálsko	10	10	10
Středoafriická republika	10	10	10
Súdán	10	10	10
Svatý Tomáš a Princův ostrov		-	-
Svazijsko	10	10	10
Tanzanie	10	10	10
Togo	10	10	10
Tunisko	10	10	10
Uganda	10	1	10
Zambie	1	10	10
Zimbabwe			10

Tabulka 3: Zákaz činnosti politických stran (<http://qog.pol.gu.se/>)

Jako další znak afrického socialismu vnímáme silnou roli vůdce státu. Tato proměnná bude vyhodnocena, jak již bylo uvedeno výše, skrze naplňování tzv. systému brzd a protivah. Tento systém by měl zaručovat vzájemné střezení a doplňování jednotlivých mocí ve státě - tedy legislativy, exekutivy a judikatury. Pokud tomu tak není, dá se předpokládat, že jedna ze zmíněných složek uzurpuje moc a můžeme mluvit o silné roli jednoho z aktérů.

Pro africké státy je typická silná role prezidenta, což nám potvrzuje i Tabulka 4: Systém brzd a protivah.¹⁰ U většiny států se opět setkáváme s plným bodovým ohodnocením, co se uzurpace moci jednou složkou týče. Z celé tabulky se nejvíce vyjímá Botswana, kde můžeme hovořit o dělbě moci. Zbytek států však byl odborníky Světové banky vyhodnocen jako nedodržující systém brzd a protivah. U států, kde nejsou dostupná data budeme nuceni vyhodnotit ideologické faktory afrického socialismu bez této proměnné.

¹⁰ Tato proměnná je v databázích Světové banky poprvé vyhodnocena až k roce 1975. Z tohoto důvodu i zde vyhodnocujeme tuto proměnnou k tomuto roku.

	1975	1980	1990
Alžírsko	10	10	10
Angola		10	10
Benin	10	10	10
Botswana	8	8	8
Burkina Faso	10	7	10
Burundi	10	10	10
Čad	10	10	10
Demokratická republika Kongo	10	10	10
Džibuti		10	10
Egypt	10	9	9
Etiopie	10	10	10
Gabon	10	10	10
Gambie	8	8	8
Ghana	10	8	10
Guinea	10	10	10
Guinea-Bissau		10	10
Jihoafrická republika	8	9	9
Kamerun	10	10	10
Kapverdy		10	10
Keňa	10	10	10
Komory		10	10
Lesotho	10	10	10
Libérie	10	10	7
Libye	10	10	10
Madagaskar	10	10	8
Malawi	10	10	10
Mali	10	10	10
Maroko	10	10	10
Mauritánie	10	10	10
Mauricius	-	7	7
Mosambik		10	10
Niger	10	10	10
Nigérie	10	7	10
Pobřeží Slonoviny	10	10	10
Republika Kongo	10	10	10
Rovníková Guinea	10	10	10
Rwanda	10	10	10
Senegal		10	9
Seychely		-	-
Sierra Leone	10	10	10
Somálsko	10	10	10
Středoafriická republika	10	10	10
Súdán	10	10	10
Svatý Tomáš a Princův ostrov		-	-
Svazijsko	10	10	10
Tanzanie	10	10	10
Togo	10	10	10
Tunisko	10	10	10
Uganda	10	10	10
Zambie	10	10	10
Zimbabwe			7

Tabulka 4: Systém brzd a protivah (www.worldbank.org)

Poslední kategorií, která je v rámci ideologických faktorů hodnocena, je odmítání marxismu-leninismu a neprosazování kapitalismu. Autorka se rozhodla pro tento výzkum tyto dvě kategorie spojit, jelikož se navzájem vylučují a při odděleném hodnocení by uměle navyšovaly hodnoty u států, které se řídí druhým pólem těchto proudů, tzn. pokud stát prosazuje kapitalismus, vykazuje nízkou hodnotu u marxismu-leninismu a naopak tentýž stát při posuzování marxismu-leninismu vykazuje nízkou hodnotu u prosazování kapitalismu. Kategorii odmítání marxismu-leninismu a kapitalismu autorka vyhodnotila kombinací dvou zdrojů. Prvním z nich je práce Fialy Vznik afro-marxistických stran v Africe, kde můžeme vyhledat strany, které se přiklonily k marxistické ideologii. Druhým zdrojem informací je index University of Gothenburg – Expenditures, Taxes and Enterprises, kde je mimo jiné vyhodnoceno procentuální množství státních podniků vůči soukromým. Díky kombinaci těchto zdrojů jsme získali přehled o státech, které neprosazují marxismus-leninismus ani kapitalismus jako svou cestu rozvoje. Vyhodnocení jednotlivých států nalezneme v Tabulce 5: Odmítání marxismu-leninismu a kapitalismu. Z níže uvedené tabulky je patrné, že žádný z afrických států se jednoznačně neřídil tímto znakem afrického socialismu a jednotlivé státy tak většinou dosahují středových hodnot. Nejnižších hodnot dosahují státy, které se jednoznačně přiklonily k marxistické ideologii.

	1970	1980	1990
Alžírsko	3	5	5
Angola		1	1
Benin	5	5	5
Botswana	5	8	7
Burkina Faso	-	-	-
Burundi	7	7	7
Čad	-	-	5
Demokratická republika Kongo	8	6	6
Džibuti		-	-
Egypt	7	6	5
Etiopie	1	1	1
Gabon	8	7	5
Gambie	-	-	-
Ghana	7	6	7
Guinea	1	1	1
Guinea-Bissau		1	5
Jihoafrická republika	5	5	5
Kamerun	7	3	6
Kapverdy		1	1
Keňa	7	8	7
Komory		-	-
Lesotho	-	-	-
Libérie	-	-	-
Libye	-	-	-
Madagaskar	6	7	5
Malawi	3	7	6
Mali	2	3	5
Maroko	7	7	6
Mauritánie	-	-	-
Mauricius	5	6	5
Mosambik		1	1
Niger	5	6	8
Nigérie	2	9	9
Pobřeží Slonoviny	6	6	7
Republika Kongo	2	7	5
Rovníková Guinea	-	-	-
Rwanda	7	6	5
Senegal	6	5	5
Seychely		-	-
Sierra Leone	-	5	5
Somálsko	-	-	-
Středoafriická republika	9	8	7
Súdán	-	-	-
Svatý Tomáš a Princův ostrov		-	-
Svazijsko	-	-	-
Tanzanie	5	4	6
Togo	7	8	3
Tunisko	7	7	6
Uganda	-	-	7
Zambie	7	9	7
Zimbabwe			6

Tabulka 5: Odmítání marxismu-leninismu a kapitalismu (Fiala a <http://qog.pol.gu.se/>)

Díky výše uvedeným hodnotám můžeme vyhodnotit ideologické faktory afrického socialismu jako jednu proměnnou. Toto vyhodnocení proběhne metodou aritmetického průměru. V případě, že u některých států nemáme data bude muset proběhnout vyhodnocení bez chybějícího faktoru. Touto cestou se dostáváme k uvedeným hodnotám ideologických faktorů afrického socialismu.

Státy, kde bylo možno vyhodnotit pouze jednu z výše uvedených charakteristik, se autorka rozhodla vynechat z výzkumu, jelikož by mohlo dojít k přílišnému zkreslení dat. V případě ideologických rysů afrického socialismu se jedná o Seychely a Svatý Tomáš a Princův ostrov od vzniku samostatných států až po konec sledovaného období.

Jak bylo uvedeno výše, v tabulkách jsou černě zaznačeny státy, které v sledovaném období ještě nedosáhly vyhlášení nezávislosti a proto je není možné zahrnout do našeho výzkumu. Pomlčkou jsou vyznačeny pole, kde se nepodařilo získat dostatek dat pro tento výzkum.

Z Tabulky 6: Ideologické charakteristiky afrického socialismu je patrné, že ideologické rysy afrického socialismu následuje většina afrických států. Tento výsledek není překvapující, jelikož nacionalismus (převážně myšlenka panafricanismu) i silná personalizace moci jsou typickými rysy pro celý africký kontinent. Pouze z této oblasti tedy není možné posuzovat ideologii afrického socialismu a je nutné se podrobně zaměřit na reálné prosazování ideologie v praktické politice. Přesto však tato proměnná nebude z výzkumu vynechána, jelikož je autorka přesvědčena, že zmíněné rysy jsou klíčové pro následování námi sledované ideologie.

	1970	1980	1990
Alžírsko	8,25	8,75	6,50
Angola		7,75	7,75
Benin	6,50	8,75	8,75
Botswana	6,00	6,75	6,50
Burkina Faso	10,00	9,00	10,00
Burundi	9,25	9,25	9,25
Čad	10,00	10,00	8,75
Demokratická republika Kongo	9,50	9,00	9,00
Džibuti		10,00	10,00
Egypt	9,25	8,75	8,50
Etiopie	7,75	7,75	7,75
Gabon	9,50	9,25	8,75
Gambie	6,33	6,33	6,33
Ghana	9,25	6,25	9,25
Guinea	7,75	7,75	7,75
Guinea-Bissau		7,75	8,75
Jihoafrická republika	6,00	6,25	6,25
Kamerun	9,25	8,25	9,00
Kapverdy		7,75	7,75
Keňa	9,25	9,50	9,25
Komory		10,00	7,00
Lesotho	10,00	10,00	10,00
Libérie	10,00	10,00	9,00
Libye	10,00	10,00	10,00
Madagaskar	9,00	9,25	8,25
Malawi	8,25	9,25	9,00
Mali	8,00	8,25	8,75
Maroko	8,50	8,50	8,25
Mauritánie	10,00	10,00	10,00
Mauricius	5,33	6,00	5,75
Mosambik		7,75	7,75
Niger	8,75	9,00	9,50
Nigérie	8,00	6,75	9,75
Pobřeží Slonoviny	9,00	9,00	9,25
Republika Kongo	8,00	9,25	8,75
Rovníková Guinea	10,00	10,00	10,00
Rwanda	7,00	9,00	8,75
Senegal	9,00	8,75	6,25
Seychely		-	-
Sierra Leone	10,00	8,75	8,75
Somálsko	10,00	10,00	10,00
Středoafriická republika	9,75	9,50	9,25
Súdán	10,00	10,00	10,00
Svatý Tomáš a Princův ostrov		-	-
Svazijsko	10,00	10,00	10,00
Tanzanie	8,75	8,50	9,00
Togo	9,25	9,50	8,25
Tunisko	9,25	9,25	9,00
Uganda	10,00	7,00	9,25
Zambie	7,00	9,75	9,25
Zimbabwe			8,25

Tabulka 6: Ideologické charakteristiky afrického socialismu

3.2 Zahraniční politika dle principů afrického socialismu

V této části práce se budeme zabývat rysy afrického socialismu v zahraniční politice jednotlivých afrických států. Výše bylo stanoveno, že tato charakteristika bude sledována díky politice nezúčastněnosti, což je jeden z hlavních rysů afrického socialismu. Tuto politiku se autorka rozhodla sledovat dvěma cestami. První ze sledovaných proměnných je participace v Hnutí nezúčastněných a druhým rysem je praktická politika nezúčastněnosti tzn. obchodování s oběma stranami konfliktu studené války.

V následující části si vyhodnotíme participaci v Hnutí nezúčastněných. Tato organizace byla založena v roce 1961 a tehdy se k ní připojilo 6 afrických států. V Tabulce 7: Hnutí nezúčastněných zohledníme, jak jednotlivé africké země vstupovaly do této organizace vzhledem ke vzniku samostatných států a jak se účastnily jednotlivých konferencí této organizace.

V Tabulce 7: Hnutí nezúčastněných můžeme sledovat, že zdaleka ne všechny státy se přiklonily k politice nezúčastněnosti ihned po svém vzniku i to, že v některých případech během období fungování samostatného státu přišel odklon od těchto myšlenek a státy se neúčastnily konferencí zmíněné organizace. Příkladem takového jednání může být například Malawi v 70. letech.

V tabulce jsou černě zaznačeny státy, které vyhlásily nezávislost až po sledovaném období. Státy, kde je pole označeno černě a zároveň je zde uvedena pomlčka sice nezávislost již vyhlásily, ale v období po vyhlášení nezávislosti se již nekonala žádná konference Hnutí nezúčastněných.

	1970	1980	1990
Alžírsko	10	10	10
Angola	-	10	10
Benin	5	7	10
Botswana	-	10	10
Burkina Faso	1	7	10
Burundi	10	10	10
Čad	5	7	10
Demokratická republika Kongo	1	10	10
Džibuti	-	10	10
Egypt	5	10	10
Etiopie	10	10	10
Gabon	1	10	10
Gambie	-	10	10
Ghana	10	10	10
Guinea	10	10	10
Guinea-Bissau	-	10	10
Jihoafrická republika	1	7	10
Kamerun	5	10	10
Kapverdy	-	10	10
Keňa	10	10	10
Komory	-	10	10
Lesotho	-	10	10
Libérie	5	10	10
Libye	5	10	10
Madagaskar	1	7	10
Malawi	10	2	10
Mali	10	10	10
Maroko	10	10	10
Mauritánie	5	10	10
Mauricius	-	7	10
Mosambik	-	10	10
Niger	1	7	10
Nigérie	5	10	10
Pobřeží Slonoviny	1	7	10
Republika Kongo	10	10	10
Rovníková Guinea	-	10	10
Rwanda	1	10	10
Senegal	5	10	10
Seychely	-	10	10
Sierra Leone	5	10	10
Somálsko	10	10	10
Středoafriická republika	5	10	10
Súdán	10	10	10
Svatý Tomáš a Princův ostrov	-	10	10
Svazijsko	-	10	10
Tanzanie	10	10	10
Togo	5	10	10
Tunisko	10	10	10
Uganda	10	10	10
Zambie	10	10	10
Zimbabwe	-	-	10

Tabulka 7: Hnutí nezúčastněných (<http://www.nam.gov.za/>)

Druhou proměnnou principů zahraniční politiky dle afrického socialismu je nezúčastněnost v praktické politice států. Budeme tedy sledovat, jestli jednotlivé státy v obchodu spolupracovaly s oběma stranami konfliktu nebo zda jejich aktivita směřovala pouze k jedné ze stran studené války.

V tomto případě nám jako zdrojová data posloužila databáze Světové obchodní organizace (WTO), kde je možné dohledat objemy obchodu s východními resp. západními státy. Autorka v tomto případě procentuálně vyhodnotila zaměření na jednotlivé regiony a přiřadila hodnotu podle toho, zda spolupráce probíhala pouze jednostranně či nikoliv.

V Tabulce 8: Diverzifikace obchodu můžeme sledovat, že pouze několik málo států prosazovalo politiku nezúčastněnosti i v praktické politice. Můžeme mezi ně například zařadit Egypt v roce 1970 či Gambii v roce 1980. Většina států však ve sledovaném období obchodně spolupracovala pouze s východem či západem.

	1970	1980	1990
Alžírsko	2	1	2
Angola	-		1
Benin	1	1	1
Botswana	-	-	
Burkina Faso	1	1	1
Burundi	1	1	1
Čad	1	-	1
Demokratická republika Kongo	1	1	1
Džibuti	-		2
Egypt	10	1	7
Etiopie	1	9	8
Gabon	1	1	1
Gambie	1	10	1
Ghana	2	4	3
Guinea	1	-	1
Guinea-Bissau	-	2	6
Jihoafrická republika	-	-	
Kamerun	1	1	2
Kapverdy	-	1	5
Keňa	1	1	1
Komory	-		1
Lesotho	-	-	
Libérie	1	1	1
Libye	1	1	6
Madagaskar	1	1	1
Malawi	1	1	1
Mali	3	2	5
Maroko	2	2	6
Mauritánie	1	-	7
Mauricius	1	1	1
Mosambik	-		1
Niger	1	1	1
Nigérie	1	-	1
Pobřeží Slonoviny	1	1	5
Republika Kongo	4	1	1
Rovníková Guinea	-	-	1
Rwanda	1	3	1
Senegal	1	1	2
Seychely	-	1	2
Sierra Leone	1	1	1
Somálsko	2	1	1
Středoafriická republika	1	1	1
Súdán	5	2	8
Svatý Tomáš a Princův ostrov	-		1
Svazijsko	-	-	
Tanzanie	1	3	2
Togo	1	1	6
Tunisko	1	1	6
Uganda	1	1	1
Zambie	1	1	1
Zimbabwe	-		1

Tabulka 8: Diverzifikace obchodu (<https://www.wto.org/>)

Díky těmto proměnným jsme schopni vyhodnotit charakteristiky afrického socialismu v jednotlivých státech z hlediska zahraniční politiky. I v tomto případě se autorka rozhodla vynechat z analýzy státy, kde máme dostupná data pouze k jedné z proměnných, z důvodu nepřesného vyhodnocení výzkumu.

V Tabulce 9: Zahraniční politika dle principů afrického socialismu můžeme sledovat, že většině států byla přiřazena středová hodnota. Tento jev můžeme prezentovat tak, že přestože většina států byla aktivní v Hnutí nezúčastněných, v praktické politice se však neřídila těmito myšlenkami a obchodovala pouze s jednou ze stran konfliktu studené války. Příkladem takových států může být například Zambie nebo Burundi. Jiné státy naopak lpěly na tom, aby byla i v praktické politice dodržována myšlenka nezúčastněnosti – např. Ghana nebo Súdán.

U některých států (Gabon, Rwanda) můžeme sledovat velké rozdíly mezi sledovanými obdobími. Je tedy patrné, že v některých státech nebyly prosazovány principy afrického socialismu (ať již cíleně při prosazování této ideologie nebo s jiným záměrem) od vyhlášení nezávislosti, ale politiky se radikálně měnily během jednotlivých dekad.

	1970	1980	1990
Alžírsko	6	5,5	6
Angola	-	-	5,5
Benin	3	4	5,5
Botswana	-	-	-
Burkina Faso	1	4	5,5
Burundi	5,5	5,5	5,5
Čad	3-	-	5,5
Demokratická republika Kongo	1	5,5	5,5
Džibuti	-	-	6
Egypt	7,5	5,5	8,5
Etiopie	5,5	9,5	9
Gabon	1	5,5	5,5
Gambie	-	10	5,5
Ghana	6	7	6,5
Guinea	5,5-	-	5,5
Guinea-Bissau	-	6	8
Jihoafrická republika	-	-	-
Kamerun	3	5,5	6
Kapverdy	-	5,5	7,5
Keňa	5,5	5,5	5,5
Komory	-	-	5,5
Lesotho	-	-	-
Libérie	3	5,5	5,5
Libye	3	5,5	8
Madagaskar	1	4	5,5
Malawi	5,5	1,5	5,5
Mali	6,5	6	7,5
Maroko	6	6	8
Mauritánie	3-	-	8,5
Mauricius	-	4	5,5
Mosambik	-	-	5,5
Niger	1	4	5,5
Nigérie	3-	-	5,5
Pobřeží Slonoviny	1	4	7,5
Republika Kongo	7	5,5	5,5
Rovníková Guinea	-	-	5,5
Rwanda	1	6,5	5,5
Senegal	3	5,5	6
Seychely	-	5,5	6
Sierra Leone	3	5,5	5,5
Somálsko	6	5,5	5,5
Středoafriická republika	3	5,5	5,5
Súdán	7,5	6	9
Svatý Tomáš a Princův ostrov	-	-	5,5
Svazijsko	-	-	-
Tanzanie	5,5	6,5	6
Togo	3	5,5	8
Tunisko	5,5	5,5	8
Uganda	5,5	5,5	5,5
Zambie	5,5	5,5	5,5
Zimbabwe	-	-	5,5

Tabulka 9: Zahraniční politika dle hodnot afrického socialismu

3.3 Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu

Poslední část charakteristik, kterou musíme pro úplné posouzení ideologie afrického socialismu vyhodnotit, jsou vnitropolitické charakteristiky této ideologie. Ty budou posuzovány z hlediska rovnosti v jednotlivých zemích a silné role státu v ekonomice.¹¹

První, z uvedených proměnných, je rovnost. Ta bude posuzována dvěma pohledy - ekonomickou a politickou rovností v zemích. V tomto případě nalezneme potřebná data v databázích University of Gothenburg, kde je možné vyhledat indexy pro politickou a ekonomickou diskriminaci v jednotlivých státech. V následující Tabulce 10: Rovnost ve společnosti je přehledně vyhodnocena rovnost dle afrických zemí a sledovaného období.

Bohužel i v tomto případě musíme často čelit nedostatku dat. Všechny takové případy jsou opět označeny pomlčkou, černá barva pole zůstává u států, které se v daném období ještě nestaly suverénními subjekty mezinárodního práva.

Z níže uvedené Tabulky 10: Rovnost ve společnosti je patrné, že se jednotlivé státy v politické a ekonomické diskriminaci výrazně liší a to nejen vzhledem k ostatním zemím, ale i mezi jednotlivými dekádami v konkrétním státě. Přesto však je možné vyzorovat, že většina států, které jednou dosáhly politické a ekonomické rovnosti, nezměnily tuto politiku a vykazovaly vysoké hodnoty v celém sledovaném období.

¹¹ U vyhodnocování této charakteristiky se autorka musela potýkat s nedostatkem dat. U několika případů se podařilo vyhodnotit pouze jednu z proměnných. Vzhledem k závažnosti těchto prvků pro studii se však autorka rozhodla zahrnout do této práce i státy, kde nejsou data o obou charakteristikách afrického socialismu.

	1970	1980	1990
Alžírsko	1	1	1
Angola		4	4
Benin	-	-	-
Botswana	3	3	3
Burkina Faso	-	-	-
Burundi	2	2	3
Čad	6	7	10
Demokratická republika Kongo	10	10	10
Džibuti		2	2
Egypt	2	7	7
Etiopie	6	7	9
Gabon	-	-	-
Gambie	-	-	-
Ghana	10	10	10
Guinea	10	10	7
Guinea-Bissau		-	-
Jihoafriická republika	1	1	3
Kamerun	10	10	7
Kapverdy		-	-
Keňa	10	8	6
Komory		-	-
Lesotho	-	-	-
Libérie	10	10	10
Libye	-	-	-
Madagaskar	7	7	7
Malawi	-	-	-
Mali	3	3	3
Maroko	-	10	8
Mauritánie	1	1	2
Mauricius	-	-	-
Mosambik		-	-
Niger	10	10	10
Nigérie	10	10	10
Pobřeží Slonoviny	6	6	6
Republika Kongo	1	1	1
Rovníková Guinea	-	-	-
Rwanda	10	10	10
Senegal	6	6	4
Seychely		-	-
Sierra Leone	10	6	6
Somálsko	6	4	4
Středoafriická republika	-	-	-
Súdán	1	7	1
Svatý Tomáš a Princův ostrov		-	-
Svazijsko	--	-	-
Tanzanie	-	10	10
Togo	10	10	8
Tunisko	-	-	-
Uganda	4	4	10
Zambie	10	10	10
Zimbabwe			7

Tabulka 10: Rovnost ve společnosti (<http://qog.pol.gu.se/>)

Posledním samostatným prvkem, které je v této diplomové práci vyhodnocován, je síla státu v ekonomice. Jedná se o jeden z nejdůležitějších prvků afrického socialismu. Státy prosazující tuto ideologii se snažily mít pod svou plnou kontrolou hospodářství, a tak mít možnost efektivně zasahovat do rozvoje státu.

V Tabulce 11: Silná role státu v ekonomice je přehledně vyhodnoceno, které státy měly výrazný podíl na ekonomice, tedy které státy vlastnily většinu prostředků v zemi a naopak, kde existovala možnost určitého svobodného podnikání.

U této proměnné se bohužel setkáváme s největším nedostatkem dat vůbec (v tabulce zaznačeno pomlčkou). Přesto však při vyhodnocení zohledníme alespoň ta data, která jsou v databázi University of Gothenburg dostupná.¹² Z tabulky je patrné, že většina států kombinovala soukromé vlastnictví se státním a obě složky se tak rovnoměrně podílely na tvoření domácí ekonomiky.

¹² V databázi bohužel nejsou dostupná žádná data o bývalých lusofonních koloniích ani o malých a ostrovních státech Afriky.

	1970	1980	1990
Alžírsko	-	-	8
Angola	-	-	-
Benin	-	5	6
Botswana	-	4	4
Burkina Faso	-	-	-
Burundi	--	6	6
Čad	-	-	6
Demokratická republika Kongo	6	6	7
Džibuti	-	-	-
Egypt	-	6	5
Etiopie	-	-	-
Gabon	-	5	5
Gambie	-	-	-
Ghana	-	6	5
Guinea	-	-	-
Guinea-Bissau	-	-	7
Jihoafrická republika	4	5	4
Kamerun	-	5	5
Kapverdy	-	-	-
Keňa	4	4	4
Komory	-	-	-
Lesotho	-	-	-
Libérie	-	-	-
Libye	-	-	-
Madagaskar	6	6	7
Malawi	-	5	5
Mali	-	5	6
Maroko	-	6	6
Mauritánie	-	-	-
Mauricius	-	4	-
Mosambik	-	-	-
Niger	-	6	6
Nigérie	---	6	5
Pobřeží Slonoviny	-	4	5
Republika Kongo	-	5	5
Rovníková Guinea	-	-	-
Rwanda	-	5	5
Senegal	-	6	6
Seychely	-	-	-
Sierra Leone	-	5	6
Somálsko	-	-	-
Středoafriická republika	-	-	6
Súdán	-	-	-
Svatý Tomáš a Princův ostrov	-	-	-
Svazijsko	-	-	-
Tanzanie	6	6	6
Togo	-	5	6
Tunisko	6	6	5
Uganda	-	6	6
Zambie	-	5	6
Zimbabwe	-	-	6

Tabulka 11: Silná role státu v ekonomice (<http://qog.pol.gu.se/>)

Výrazněji z této proměnné vybočuje pouze Alžírsko, kde je patrné, že na konci námi sledovaného období vlastnil stát většinu prostředků. Naopak soukromé podnikání slavilo dílčí úspěchy hlavně v Botswaně, Keni či na Mauriciu.

Poslední charakteristika afrického socialismu – vnitropolitická situace je vyhodnocena v Tabulce 12: Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu. Z jednotlivých čísel je patrné, že se v mnoha státech v různých dekadách měnila vnitřní nálada ohledně afrického socialismu. Příklad státu, kde docházelo k těmto změnám, může být například Súdán. V jiných státech naopak orientace na tuto ideologii vytrvala po celé sledované období (např. Zambie).

U této charakteristiky narážíme na největší rozdíly mezi jednotlivými státy.¹³ Setkáváme se se státy, které dle vyhodnocení vnitropolitických faktorů zcela popíraly myšlenky afrického socialismu (např. Mauritánie, Alžírsko či Republika Kongo) a naopak se státy, kde vnitřní politika téměř zcela odpovídala sledovaným kritériím (např. Guinea, Libérie či Niger). Toto vyhodnocení však neznamena, že ve zmíněných státech byl či nebyl prosazován africký socialismus, ale pouze to, že v těchto státech docházelo k naplňování některých z jeho charakteristik.

13 Již výše bylo uvedeno, že při vyhodnocování této proměnné jsou zohledňovány i státy, kde jsou dostupná data pouze u jedné z proměnných, jelikož se jedná o klíčové charakteristiky afrického socialismu.

	1970	1980	1990
Alžírsko	1	1	4,5
Angola	-	4	4
Benin	-	5	6
Botswana	3	3,5	3,5
Burkina Faso	-	-	-
Burundi	2	4	4,5
Čad	6	7	8
Demokratická republika Kongo	8	8	8,5
Džibuti	-	2	2
Egypt	2	6,5	6
Etiopie	6	7	9
Gabon	-	5	5
Gambie	-	-	-
Ghana	10	8	7,5
Guinea	10	10	7
Guinea-Bissau	-	-	7
Jihoafrická republika	2,5	3	3,5
Kamerun	10	7,5	6
Kapverdy	-	-	-
Keňa	7	6	5
Komory	-	-	-
Lesotho	-	-	-
Libérie	10	10	10
Libye	-	-	-
Madagaskar	6,5	6,5	7
Malawi	-	5	5
Mali	3	4	4,5
Maroko	-	8	7
Mauritánie	1	1	2
Mauricius	-	4	-
Mosambik	-	-	-
Niger	10	8	8
Nigérie	5	8	7,5
Pobřeží Slonoviny	6	5	5,5
Republika Kongo	1	3	3
Rovníková Guinea	-	-	-
Rwanda	10	7,5	7,5
Senegal	6	6	5
Seychely	-	-	-
Sierra Leone	10	5,5	6
Somálsko	6	4	4
Středoafriická republika	-	-	6
Súdán	1	7	1
Svatý Tomáš a Princův ostrov	-	-	-
Svazijsko	-	-	-
Tanzanie	6	8	8
Togo	10	7,5	7
Tunisko	6	6	5
Uganda	4	5	8
Zambie	10	7,5	8
Zimbabwe	-	-	6,5

Tabulka 12: Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu

3.4 Africký socialismus v jednotlivých státech

V této poslední části kapitoly přistoupíme k samotnému vyhodnocení přítomnosti afrického socialismu v jednotlivých zemích černého kontinentu. Jednotlivé hodnoty přítomnosti ideologie ve státech budou vypočítány aritmetickým průměrem jednotlivých charakteristik afrického socialismu – ideologické charakteristiky, zahraniční politika a vnitropolitická situace.

V Tabulce 13: Africký socialismus jsou zobrazeny výsledné hodnoty přítomnosti ideologie v jednotlivých zemích. Na tomto místě znovu zopakujeme, že vysoké hodnoty značí silnou přítomnost ideologie ve státě a nízké opak.

Černou barvou jsou označeny státy, které ve sledovaném období nedosáhly nezávislosti, jak tomu bylo i ve všech předchozích tabulkách. Šedou barvou jsou označeny státy, kde se ve sledovaném období nepodařilo získat data alespoň ke dvou ze tří sledovaných charakteristik afrického socialismu a nemohou tak být zařazeny do vyhodnocení.

Z našeho výzkumu je patrné, že se ideálům afrického socialismu již od zisku nezávislosti nejvíce přiblížila Ghana, která bývá také v různých publikacích (hlavně z 60. let) uváděna jako příklad této ideologie. Dále získaly velice vysoké hodnocení v tomto období Zambie, Guinea, Libérie a Sierra Leone.

Mezi další státy, které hlavně během 70. let inklinovaly k této ideologii patří Čad, Etiopie, Gambie, Guinea a Libérie. Hlavně poslední zmíněná Libérie může být překvapující. Tento stát vykazoval celkem průměrných hodnot z hlediska afrického socialismu při zkoumání zahraniční politiky, jejich ideologické a vnitropolitické charakteristiky však vyvážily náš výzkum ve prospěch afrosocialismu.

V posledním sledovaném období (tedy v 80. letech) mezi státy dodržující principy afrického socialismu přibyla navíc Libye. Během předchozích období o africký socialismus příliš nejevila zájem, ale před koncem studené války podle našeho výzkumu jednotlivé principy našly i v této zemi popularitu.

Naopak mezi státy, které celé námi sledované období striktně odmítaly myšlenky afrosocialismu, můžeme zařadit Jihoafrickou republiku, což znalce afrického kontinentu vzhledem k vyhrocené situaci mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva v této zemi jistě nepřekvapí.

V ostatních státech jistě nemůžeme hovořit o africkém socialismu jako prosazované ideologii, přesto jednotlivé státy vykazují hodnoty, které svědčí o tom, že v každém ze států alespoň některé z myšlenek této ideologie našly své místo.

Na některý z těchto příkladů se zaměříme na konci této diplomové práce v samostatné případové studii. V následující části práce se dostáváme ke stěžejní otázce této diplomové práce, a to zda existuje souvislost mezi africkým socialismem a snadnější aplikací demokratických principů v jednotlivých afrických státech.

	1970	1980	1990
Alžírsko	5,08	5,08	5,67
Angola		5,88	5,75
Benin	4,75	5,92	6,75
Botswana	4,50	5,13	5,00
Burkina Faso	5,50	6,50	7,75
Burundi	5,58	6,25	6,42
Čad	6,33	8,50	7,42
Demokratická republika Kongo	6,17	7,50	7,67
Džibuti		6,00	6,00
Egypt	6,25	6,92	7,67
Etiopie	6,42	8,08	8,58
Gabon	5,25	6,58	6,42
Gambie	-	8,17	5,92
Ghana	8,42	7,08	7,75
Guinea	7,75	8,88	6,75
Guinea-Bissau		6,88	7,92
Jihoafrická republika	4,25	4,63	4,88
Kamerun	7,42	7,08	7,00
Kapverdy		6,63	7,63
Keňa	7,25	7,00	6,58
Komory		-	6,25
Lesotho	-	-	-
Libérie	7,67	8,50	8,17
Libye	6,50	7,75	9,00
Madagaskar	5,50	6,58	6,92
Malawi	6,88	5,25	6,50
Mali	5,83	6,08	6,92
Maroko	7,25	7,50	7,75
Mauritánie	4,67	5,50	6,83
Mauricius	-	4,67	5,63
Mosambik		-	6,63
Niger	6,58	7,00	7,67
Nigérie	5,33	7,38	7,58
Pobřeží Slonoviny	5,33	6,00	7,42
Republika Kongo	5,33	5,92	5,75
Rovníková Guinea	-	-	7,75
Rwanda	6,00	7,67	7,25
Senegal	6,00	6,75	5,75
Seychely		-	-
Sierra Leone	7,67	6,58	6,75
Somálsko	7,33	6,50	6,50
Středoafriická republika	6,38	7,50	6,92
Súdán	6,17	7,67	6,67
Svatý Tomáš a Princův ostrov		-	-
Svazijsko	-	-	-
Tanzanie	6,75	7,67	7,67
Togo	7,42	7,50	7,75
Tunisko	6,92	6,92	7,33
Uganda	6,50	5,83	7,58
Zambie	7,50	7,58	7,58
Zimbabwe			6,75

Tabulka 13: Africký socialismus

4. Analýza vlivu afrického socialismu na podobu režimů

V této části práce se zaměříme na analýzu vlivu afrického socialismu v jednotlivých zemích afrického kontinentu. Autorka nejprve představí vyhodnocení úspěšnosti demokratizace jednotlivých států dle projektu Polity IV. Následně provede korelační analýzu a na samém konci kapitoly interpretuje zjištěné výsledky.

Organizace Center for Systematic Peace se zabývá politickými režimy ve světě již od počátku 19. století.¹⁴ Jednotlivé režimy jsou posuzovány na stupnici od -10, které představují dědičné monarchie, do 10, což značí konsolidovanou demokracii. Podrobněji lze jejich data interpretovat následovně -10 až -6 jako autokracie a 6 až 10 jako demokratické režimy (Center for Systematic Peace).

Hodnocení jednotlivých afrických států je přehledně zobrazeno v Tabulce 14: Polity IV. Tato data představují závisle proměnnou našeho výzkumu. U jednotlivých států můžeme pozorovat velké výkyvy v hodnocení konkrétních let. Africké země se ve sledovaném období často potýkaly s politickými převraty, což představuje jedno z možných vysvětlení tohoto jevu (např. Ghana). Jiné státy naopak zůstávají na stejném hodnocení po celou dobu sledovaného období (např. Angola).

14 Právě z důvodu komplexnosti historických dat se autorka rozhodla využít databáze Polity IV. Jiné zdroje dat, například Freedom House, neposkytují data již od 60. let minulého století, což je pro tuto práci stěžejní.

	1970	1980	1990
Alžírsko	-9	-9	-6
Angola	-7	-7	-7
Benin	-7	-7	0
Botswana	6	6	7
Burkina Faso	-7	5	-7
Burundi	-7	-7	-7
Čad	-9	-7	-7
Demokratická republika Kongo	-9	-9	-8
Džibuti	-8	-8	-8
Egypt	-7	-6	-6
Etiopie	-9	-7	-8
Gabon	-9	-9	-9
Gambie	8	8	8
Ghana	3	6	-7
Guinea	-9	-9	-5
Guinea-Bissau	-7	-7	-8
Jihoafrická republika	4	4	5
Kamerun	-7	-8	-8
Kapverdy	-4	-4	-2
Keňa	-7	-6	-7
Komory	5	-5	4
Lesotho	-9	-7	-7
Libérie	-6	-6	-6
Libye	-7	-7	-7
Madagaskar	-1	-6	-6
Malawi	-9	-9	-9
Mali	-7	-7	-7
Maroko	-9	-8	-8
Mauritánie	-7	-7	-7
Mauricius	9	9	10
Mosambik	-8	-8	-7
Niger	-7	-7	-7
Nigérie	-7	7	-5
Pobřeží Slonoviny	-9	-9	-9
Republika Kongo	-7	-8	-8
Rovníková Guinea	-7	-7	-7
Rwanda	-5	-7	-7
Senegal	-7	-2	-1
Sierra Leone	-6	-7	-7
Somálsko	-7	-7	-7
Středoafriická republika	-7	-7	-7
Súdán	7	-7	-7
Svazijsko	0	-10	-10
Tanzanie	-6	-6	-6
Togo	-7	-7	-7
Tunisko	-9	-9	-5
Uganda	-7	-6	-7
Zambie	0	-9	-9
Zimbabwe	4	4	-6

Tabulka 14: Polity IV. (<http://www.systemicpeace.org/>)

Tato diplomová práce sledovala tři různé dekády vývoje – 60., 70. a 80. léta 20. století. Jednotlivá data byla vždy hodnocena k roku ukončující toto období, tedy roky 1970, 1980 a 1990. Stejně tak korelace bude provedena k těmto zmíněným datům, jelikož předpokládáme, že se jednotlivé politiky na vývoji demokratizace projeví až s určitým odstupem.

Nyní již přistoupíme k samotné korelační analýze. Naší závisle proměnnou představuje demokratizace země a nezávisle proměnnou aplikace principů afrického socialismu. Autorka v této práci pracuje s Pearsonovým korelačním koeficientem dle následujícího vzorce.

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

Tímto výpočtem získáme data pro jednotlivé námi sledované období. Pearsonův korelační index lze interpretovat následovně: hodnoty 1 a -1 značí perfektní lineární vztah mezi závisle a nezávisle proměnnou, zatímco hodnoty 0 a blízké znamenají žádný nebo téměř žádný vztah mezi proměnnými.

V prvním sledovaném období, tedy hodnocení pro rok 1970, jsme touto metodou dospěli ke koeficientu -0,1280. V druhém období – rok 1980 – vykazuje hodnotu -0,1978 a poslední sledované období, rok 1990, hodnotu -0,5437. V žádném z časových úseků se tedy nepotvrdil významný vztah mezi africkým socialismem a úspěšnou demokratizací států.

Pokud vyhodnotíme všechny proměnné bez ohledu na sledované období, korelační koeficient nabývá hodnoty -0,2637. Z tohoto výsledku je tedy patrné, že africký socialismus nemohl být stěžejním faktorem ovlivňujícím demokratizaci afrických zemí.

Na tomto místě tedy můžeme zhodnotit, že ambiciózní plány afrického socialismu nebyly naplněny. Zemím, které silně lpěly na dodržování myšlenek afrosocialismu, se nepodařilo nastartovat ve svých státech demokratický rozvoj,

lépe řečeno nepodařilo se jim nastartovat demokratický rozvoj skrze tuto ideologii.

Myšlenka, že rovnostářská společnost vedená silným státem rychle dosáhne rozvoje, zůstala nepotvrzena. Mezi nejlépe hodnocené státy dle Polity IV. patřila v 60. letech například Botswana, která v našem hodnocení ani v jednom ze sledovaných charakteristik nedosáhla výjimečných výsledků.

V 70. letech se dle hodnocení Polity IV. mezi demokracie propracovala Gambie, Ghana, Mauricius a Nigérie. Tyto státy s výjimkou ostrova Mauricius dosahovaly vysokého hodnocení při našem studiu afrického socialismu. Podobných výsledků však ve stejném období dosáhly i Čad, Guinea a Libérie, které jsou v databázích Polity IV. hodnoceny jako autokratické režimy.

V námi posledním sledovaném období (80. léta 20. století) již demokratického skóre dle Polity IV. v Africe dosahují pouze Botswana, Gambie a Mauricius, kde dle této diplomové práce navíc africký socialismus ztrácí svůj význam.¹⁵

Při shrnutí výsledků této diplomové práce tedy není možné říct, že africký socialismus představoval cestu k demokratizaci jednotlivých států. Některé státy, které dodržovaly principy této ideologie skutečně dosáhly pozitivní rozvoje, není však možné tvrdit, že africký socialismus představoval hlavní příčinu úspěšné demokratizace.

Na příklady úspěšné i neúspěšné demokratizace v zemích aplikujících africký socialismus se zaměříme v následující kapitole v případové studii.

¹⁵ U Mauriciu naše hodnocení dosahuje vyšších čísel než v předchozím období, ale ani v jedné z dekad nemůžeme hovořit o naplňování principů afrického socialismu.

5. Případové studie - Ghana, Mali, Libérie

V této poslední části diplomové práce se budeme podrobně zabývat přítomností afrického socialismu v některých vybraných státech. Kapitola bude uspořádána dle jednotlivých charakteristik námi sledované ideologie. Z důvodu dobrého srovnání jednotlivých států budeme podrobně hodnotit africký socialismus v 60. letech 20. století. Pro podrobný pohled na africký socialismus byly vybrány příklady Ghany, Mali a Libérie.

Ghana představuje stát, který byl již od 60. let považován za typický příklad afrického socialismu. V této diplomové práci Ghana získala vysoké hodnocení pro přítomnost ideologie ve všech sledovaných obdobích, konkrétně 8,42 v 60. letech, 7,08 pro 70. léta a 7,75 pro poslední desetiletí – 80. léta. Kevin Shillington ve své knize uvádí, že prezident Nkrumah a jeho CPP se stali ztělesněním protikoloniální revoluce, triumfem principů sebeurčení a rasové rovnosti (Shillington 2005: 575). V této kapitole se tedy podrobně podíváme na praktickou aplikaci afrického socialismu jako státní ideologie během vlády prezidenta Kwame Nkrumaha, který se stal jedním ze symbolů této ideologie.¹⁶

Druhým sledovaným případem je Mali, které bývá často řazeno mezi afrosocialistické státy, přestože je někdy hodnocené jako neúspěšný příklad této ideologie. V našem výzkumu Mali nedosahovalo v žádném ze sledovaných období hodnocení, které by mohlo svědčit o přítomnosti této ideologie v zemi – 5,83 v 60. letech, 6,08 v 70. letech a 6,92 pro 80. léta. V této kapitole se tedy podrobně podíváme, jestli byl africký socialismus pouze deklarovanou ideologií, která neměla praktické zastání dle kritérií hodnocených v této práci.¹⁷

Posledním případem sledovaným v kapitole je Libérie. U této země se v literatuře nesetkáváme s přiřazením ke státům, které prosazovaly africký socialismus, přesto v jednotlivých obdobích Libérie dosahovala vysokého hodnocení – 7,67 pro 60. léta, 8,50 pro 70. léta a 8,17 pro období v 80. letech.

16 Kwame Nkrumah byl prezidentem v období 1960-1966, případová studie tedy bude zaměřena na tyto roky.

17 Případová studie Mali bude zaměřena na období 1960-1968, kdy byl u moci prezident Mobido Keita.

Bude tedy zajímavé podrobně vyhodnotit, jakými kroky se Libérie o toto hodnocení v naší práci zasloužila a zda by měla být zařazována mezi typické příklady afrického socialismu.¹⁸

5.1 Ideologické charakteristiky afrického socialismu

V této kapitole se podrobně zaměříme na ideologické charakteristiky afrického socialismu – tedy nacionalismus, odmítání marxismu-leninismu, odmítání kapitalismu a silnou personalizaci moci ve státě – v Ghaně, Mali a Libérii.

Ghana v naší analýze ideologických principů afrického socialismu získala hodnocení 9,25. V následující části se tedy pokusíme přiblížit důvody pro tuto hodnotu. Ghana z pohledu socialistických expertů představovala zemi, která i přes sympatie k marxisticko-leninistickému myšlení nikdy skutečně neopustila kapitalistické a nekoloniální struktury, které tak bránily skutečné socialistické strategii pro rozvoj. Podle některých tak socialistická orientace nikdy nebyla víc než kamufláž pro antikoloniální nacionalismus (Young 1982:151).

Prezident Nkrumah byl navíc silným zastáncem panafricanismu a usiloval o vybudování africké federace. Na domácí půdě se snažil vybudovat společnou ghanskou identitu, která by spojovala ghanské národnosti. Jedním z prostředků k tomuto cíli bylo vybudování jeho kultu osobnosti, skrze který se snažil spojit národ (Klíma 2012: 357).¹⁹ Crawford Young ve své knize uvádí, že byl v Ghaně uplatňován populistický nacionalismus, který byl zaváděn skrze pobřežní politiky a vnitrozemské náčelníky (Young 1982: 152). Samotná ideologie navíc byla často označována jako tzv. nkrumahismus, což svědčí o velice silné roli prezidenta Kwame Nkrumaha (Young 1982: 153)²⁰.

Z výše uvedených reálií je patrné, že Ghana splňovala všechny z hlavních ideologických charakteristik afrického socialismu, tedy odmítání kapitalismu,

18 Případová studie bude zaměřena na období vlády prezidenta Williama Tubmana v 60. letech.

19 Nkrumah si začal říkat Osagyefo, tedy Vykupitel (Klíma 2012: 357).

20 V roce 1964 byl výraz nkrumahismus nahrazen termínem consciencismus (Young 1982: 1954).

marxismu-leninismu a nacionalismus i personalizaci moci. Na tomto místě tedy můžeme říci, že hodnocení 9,25 pro Ghanu a její ideologické charakteristiky afrického socialismu v 60. letech vychází ze skutečných reálií.

Mali bylo z hlediska ideologických charakteristik afrického socialismu v této práci vyčísleno hodnotou 8. Prezident Keita nikdy nepřestal usilovat o africkou jednotu. Mali se nejprve připojilo ke Casablanské skupině a později se i účastnilo zakládající konference Organizace africké jednoty, což vypovídá o nacionalismu v této zemi (Shillington 2005: 929).

Mali mělo z dob kolonialismu velmi špatné zkušenosti s kapitalismem. Francie a její podniky vykupovaly místní zemědělské produkty za minimální ceny a na oplátku dovážely drahé hotové výrobky. Kapitalistický systém se tedy zdál pro politickou elitu po zisku nezávislosti jako nepřijatelný model rozvoje. Pro Mali navíc kapitalismus nemohl představovat cestu, jelikož disponovalo pouze minimálním kapitálem (Grundy 1964:176). Z těchto důvodů se Mali, jako jeden z dvanácti států v Africe, rozhodlo deklarovat marxismus jako svou oficiální ideologii, což odporuje myšlenkám afrického socialismu (Munslow 1986: 64).

Prezident Modibo Keita si po vyhlášení nezávislosti uchovával privilegované postavení v zemi. Zastával funkci prezidenta republiky, předsedy vlády, ministra zahraničních věcí a ministra bezpečnosti. Výlučnou pozici měla i jeho politická strana Súdánský svaz (US-RDA) (Klíma 2012: 350). Je tedy možné říci, že prezident Keita disponoval silnou mocí ve svém státě, čímž byl splněn další rys afrosocialismu.

Mali tedy z ideologického hlediska nepředstavovalo stát, který by zcela ignoroval myšlenku afrického socialismu, s výjimkou deklarace marxismu. Ideologické koncepty v zemi nebyly tou hlavní překážkou, proč Mali získalo v této diplomové práci nízké hodnocení. Pro analýzu této země se tedy budeme muset zaměřit hlavně na reálně aplikovanou politiku.

Libérie získala z hlediska ideologických principů afrosocialismu plného bodového ohodnocení. V této části práce zjistíme, zda je tato hodnota oprávněná.

Libérie se již od počátku účastnila konferencí zaměřených na panafricanismus. V roce 1958 Nkrumah uspořádal první Konferenci nezávislých afrických států (CIAS), kterých se Libérie účastnila. Na počátku 60. let tato země dokonce uvažovala o propojení s Ghanou (Neuberger 2006: 521). Tyto informace jasně deklarují, že i přes odlišnou historickou zkušenost Libérie prezident Tubman silně vystupoval proti kolonialismu a usiloval o nezávislost afrických států (Shillington 2005: 822).

Další bod, tedy odmítání marxismu-leninismu, je vzhledem k silným vazbám Libérie na USA zcela naplněno. Přestože se z použitých databází nepodařilo získat data o tomto aspektu liberijských charakteristik, můžeme říci, že odmítání marxismu-leninismu by hodnocení Libérie v naší práci zcela jistě neoslabilo. Kapitalismus jako myšlenka v Libérii zcela odmítán nebyl. Přesto však můžeme říci, že nebyl prosazovaným přístupem, jelikož volný obchod narážel na kontrolu státu nad ekonomickými subjekty (Mehmet 1978: 140).

Z hlediska ovládnutí politického systému byla Libérie odlišná od výše uvedených států. Veškerou moc měla v rukou ameroliberijská elita. Prezident Tubman byl silnou osobností v zemi a silně se opíral právě o tuto skupinu obyvatel. Je tedy možné tvrdit, že Libérie splnila rys afrického socialismu – personalizace moci, jelikož moc nebyla rozdělena mezi více subjektů, ale disponovala jí jedna silná skupina obyvatel v čele s prezidentem Tubmanem (Mehmet 1978: 131).

5.2 Zahraniční politika dle principů afrického socialismu

Tato kapitola bude věnována podrobné analýze zahraniční politiky ve vybraných státech – Ghaně, Mali a Libérii dle principů afrického socialismu. Autorka se zaměří na dodržování politiky nezúčastněnosti dle deklarací vůdců jednotlivých států i dle praktické politiky v zemích.

Ghana z hlediska zahraniční politiky v našem výzkumu získala hodnocení 6. Nyní se zaměříme na příčiny tohoto výsledku. Ghana může být považována

za dobrý příklad nezúčastněnosti v mezinárodním obchodu. Centrálně plánovaná ekonomika kladla velké požadavky na industriální rozvoj. Z tohoto důvodu se Ghana rozhodla navázat styky s Východem i Západem (Shillington 2005: 575). Hlavní město Accra se již v 60. letech stalo centrem obchodu v této oblasti Afriky a bylo zde možné najít obchodníky z celého světa. Přestože se Ghana veřejně hlásila k socialismu a tedy ke vztahům s východním blokem, příklad přehrady na Voltě je výbornou ilustrací toho, že země zachovávala racionalitu a nezúčastněnost v mezinárodním obchodu, jelikož hlavním investorem tohoto projektu byli obchodníci z USA (Young 1982: 156-157).

Prezident Nkrumah navíc sehrál stěžejní roli při založení Hnutí nezúčastněných (Government of India 2012). Je tedy patrné, že Ghana naplnila tento rys afrického socialismu naplno a pouze nerovnoměrné rozdělení obchodu mezi jednotlivé části světa brání vyššímu hodnocení v této diplomové práci.²¹

Mali bylo z hlediska zahraniční politiky vyhodnoceno číslem 6,5, což by naznačovalo, že tento stát skutečně lpěl na principech afrického socialismu v zahraniční politice. Mali na počátku nezávislosti státu deklarovalo socialistickou cestu rozvoje. Seidou Badian Kouyte, který představoval myšlenkový základ malijského socialismu, při vysvětlování socialistické cesty rozvoje prohlásil, že africké státy nemohou přijmout rozvojovou cestu evropských zemí, mimo jiné z důvodu pomalého budování kapitalistických institucí. Jedinou cestu tedy viděl v plánované ekonomice a silné roli státu. I přes tento myšlenkový příklon k socialismu však do Mali investovali východní i západní obchodníci, čímž byla alespoň částečně splněna myšlenka nezávislosti v mezinárodním obchodu (Young 1982: 175-176).²² Mali navíc již v roce 1962 obnovilo ekonomickou a kulturní kooperaci s Francií, což ještě více vyrovnalo objemy obchodu mezi západní a východní státy (Shillington 2005: 929-930).

21 V následujících desetiletích se Ghaně podařilo vyrovnat objem obchodu mezi východní a západní blok, jak je patrné z našeho hodnocení této proměnné.

22 Vrcholný představitel Mali Ousman Ba během své řeči v OSN prohlásil, že zahraniční pomoc státům by neměla být brána jako příležitost k vydírání a jednoznačně tak odsoudil politiku západních států, které za rozvojovou pomoc vyžadovaly nastolení některých ekonomických modelů, které považovaly za přínosné. Podobným způsobem se později vyjádřil i prezident Mali Keita. I přes tento přístup však Mali diverzifikovalo své kontakty a obchodovalo se západními i východními státy (Grundy 1964: 190).

Mali navíc bylo jedním ze zakládajících států Hnutí nezúčastněných, takže i předpoklad deklarace nezúčastněnosti byl naplněn (Klíma 2012:350). Z výše uvedených tvrzení je patrné, že Mali oprávněně získalo jedno z nejvyšších hodnocení při dodržování principů afrického socialismu v zahraniční politice.

Libérie při hodnocení zahraničně politických principů afrického socialismu získala hodnocení 3. U Libérie není díky její historii a silným vazbám na USA překvapující fakt, že nezachovávala nezúčastněnost v mezinárodních vztazích. Prezident Tubman podporoval USA zejména ve Vietnamu a USA naopak štědrě podporovaly tuto zemi (Klíma 2012:354).²³ V 60. letech v této zemi byla aplikována politika otevřených dveří, která do země přivedla mnoho zahraničních investorů a Libérii se tak podařilo nastartovat ekonomický růst (Mehmet 1978:128-129).

Ke Hnutí nezúčastněných se Libérie připojila v roce 1964. Pro toto sledované období tedy není možné vyhodnotit ani tento faktor jako stoprocentní. Libérie tedy oprávněně získala nízké hodnocení pro přítomnost afrického socialismu v zahraniční politice země. Již zde se tedy ukazuje, že i přes přítomnost myšlenek námi sledované ideologie ve vyjádření představitelů země, není možné tvrdit, že země byla zcela afrosocialistická. Kompletní hodnocení však bude možné až po vyhodnocení poslední kategorie afrosocialismu – tedy vnitropolitických charakteristik.

5.3 Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu

Poslední část této kapitoly představuje hodnocení vybraných států – Ghany, Mali a Libérie – z hlediska vnitřní politiky. Africký socialismus bude opět hodnocen skrze naplňování myšlenky rovnosti a skrze silnou roli jednotlivých států v domácí ekonomice.

Ghana získala v naší práci plného bodového ohodnocení z hlediska vnitřní

²³ V roce 1971 nový prezident Tolbert navázal diplomatické styky i se SSSR a vytvořil tak předpoklad pro další charakteristiku afrického socialismu (Shillington 2005: 824).

politiky. Silná role státu v ekonomice byla v Ghaně deklarována již v roce 1964. Prezident Nkrumah tehdy pronesl řeč, kde prohlásil, že budování socialismu klade velkou zodpovědnost na stát a pro přechodnou dobu se tedy stát musí stát dominantní silou v ekonomice (Young 1982: 153). Legislativní kontrole podléhalo mnoho strategických oblastí jako import, převody kapitálu, poskytování licencí průmyslové výrobě, minimální platy, ceny, úrovně rent, aktivity odborů atd. (Shillington 2005: 575).²⁴

Otázku diskriminace v Ghaně prezident Nkrumah oficiálně vyřešil v roce 1957 zákonem, který zakazoval politické strany na regionálním, etnickém nebo náboženském základu, čímž byl naplněn požadavek afrického socialismu na politickou rovnost v zemi (Klíma 2012: 357). Prezidenta Nkrumah se navíc snažil zajistit rovný přístup ke vzdělání a zabránit prohlubování nerovností mezi ekonomickými třídami (Legum 1964: 141-156). Na vnitřní úrovni se tedy Ghaně podařilo prosazovat myšlenky afrického socialismu.

Mali získalo v této diplomové práci hodnocení 3 u vnitřní politiky dle principů afrického socialismu. Mali představuje stát, který usiloval o silnou roli státu v ekonomice. V 60. letech Mali nastolilo velmi ambiciózní pětiletý ekonomický plán, který měl za cíl 8% nárůst HDP (Grundy 1964:180). Tento plán se však nezakládal na reálných podkladech a byl tak spíše ideologickým motorem pro nastartování rozvoje společnosti než reálným cílem malijské vlády. Mali tak sice deklarovalo silnou roli státu v ekonomice, prakticky však nemohla být vláda tím hnacím motorem země, jelikož byla silně závislá na zahraniční pomoci a cizích investicích (Grundy 1964: 192).

Mali, přestože veřejně prohlašovalo socialismus jako cílenou ideologii a stav, se nestalo zemí s rovnými podmínkami, ale státem, který by mohl být charakterizován jako etatismus typický úmyslným zvýhodňováním nově vznikající společenské třídy (Young 1982: 177). Je tedy patrné, že Mali selhalo i v nastolení rovnosti mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva a nemůže tak být hodnoceno vysokým číslem z hlediska domácí politiky.

²⁴ Přestože se tato cesta ukázala jako neúspěšná není možné popřít principy, na kterých byla budována.

Libérie byla v naší práci ohodnocena plným počtem bodů z hlediska vnitřní politiky dle principů afrického socialismu. Prezident Tubman, jako první z liberijských prezidentů, po zisku moci začal usilovat o začlenění liberijských kmenů do politického a ekonomického života. Stále byl patrný silný vliv ameroliberijské elity v této zemi, ale zbytek národa již nadále nebyl vylučován ze všech sfér společenského života (Mehmet 1978: 126). Od roku 1956 byli do Zákonomodárného shromáždění voleni zástupci původních obyvatel a od roku 1958 bylo na všechny obyvatele rozšířeno volební právo (Klíma 2012: 316). Je tedy možné tvrdit, že se země pokoušela o zlepšení rovnosti mezi obyvateli v zemi.

Centrální vláda byla v Libérii ovládána ameroliberijskou elitou (Mehmet 1978: 129). Reformy v zemi byly řízené a probíhaly celkem úspěšně. Do Libérie masivně investovaly zahraniční společnosti a v 60. letech byl nastartován úspěšný hospodářský růst. Na počátku 60. let se tak veřejný a soukromý sektor podílely rovnoměrně na struktuře HDP (World bank 1975: 25). Přestože řada ekonomických subjektů podléhala soukromému sektoru, ameroliberijci i zde zastávali nejdůležitější posty a vláda tak mohla kontrolovat i tuto část ekonomiky (Mehmet 1978: 140). Vláda tedy představovala nejsilnější subjekt v ekonomice a byl naplněn i tento předpoklad afrického socialismu.

Z výše uvedených případových studií je patrné, že výsledky našeho výzkumu byly prokázány i při podrobném prozkoumání reálií jednotlivých států. Není však možné tvrdit, že všechny státy, které získaly relativně vysoké hodnocení v našem výzkumu, prosazovaly africký socialismus. Je možné o nich říci, že sympatizovaly s myšlenkami, na kterých byl africký socialismus vybudován a tyto myšlenky se tak promítly do jejich konkrétních politik.

Závěr

Diplomová práce Vliv afrického socialismu na podobu politických režimů během období one-party state představuje komplexní analýzu afrického socialismu v období trvání jednostranických režimů na africkém kontinentě a následnou komparaci afrického socialismu a demokratizace zemí. Téma afrického socialismu bylo v literatuře často opomíjené. Tato práce umožňuje s odstupem času zhodnotit ideologický přístup, který stál na počátku vzniku některých afrických států a vyhodnotit jeho vliv na pozdější fungování země. Autorka v této práci postupně definovala jednotlivé charakteristiky ideologie, navrhla možnost zkoumání afrického socialismu a analyzovala vliv této ideologie na podobu jednotlivých afrických režimů.

V první části práce se autorka zaměřila na obecný pojem ideologie. Představila problémy, které se s tímto tématem pojí a vysvětlila, jakým způsobem bude pojem v této práci vnímán. Následně se autorka zaměřila na specifika ideologií v Africe. Kapitola se věnovala objasnění důležitosti ideologie pro africké státy a představila základní typy ideologií, se kterými se na kontinentě můžeme setkat.

Následující část diplomové práce se již věnovala přímo africkému socialismu. Autorka se zde pokusila vypořádat s mnoha přístupy různých autorů, které se v literatuře v souvislosti s afrosocialismem objevují. Na základě rešerše literatury zabývající se africkým socialismem byly vybrány hlavní charakteristické znaky námi sledované ideologie. Tyto rysy byly následně rozděleny do několika hlavních kategorií – ideologické charakteristiky (nacionalismus, odmítání marxismu-leninismu a kapitalismu, personalizace moci), zahraniční politika (nezúčastněnost v zahraniční politice i obchodu) a vnitropolitické charakteristiky (silná role státu, rovnost) afrického socialismu. Na konci kapitoly Africký socialismus bylo vloženo téma operacionalizace pojmu, kde autorka vysvětlila, jakým způsobem hodnotí jednotlivé rysy ideologie pro účely této diplomové práce.

Kapitola Přítomnost afrického socialismu v jednotlivých zemích představuje

stěžejní část této diplomové práce. Autorka zde vyhodnocuje jednotlivé charakteristiky sledované ideologie pro každý africký stát a pro každé sledované období. Analýza je uspořádána dle jednotlivých charakteristik a následně vždy vyhodnocena za sledované téma, tj. ideologické charakteristiky, zahraniční politika a vnitropolitické charakteristiky.

Všechny proměnné v této práci jsou vyhodnocovány kvantitativní metodou. Tento způsob nám umožňuje analyzovat reálně prosazovanou politiku v jednotlivých státech, jelikož se zaměřujeme na fungování a naplňování principů afrického socialismu v praxi. Pokud bychom tuto práci vyhodnocovali kvalitativní metodou, mezi naše hlavní zdroje by patřilo programové vyjádření politických stran, rétorika hlav států apod. Je tedy možné, že by kvalitativně zaměřená práce dospěla k odlišným závěrům. Pokud by se tak skutečně stalo, nabízí se otázka, zda africký socialismus nepředstavoval populistickou rétoriku politických představitelů, ale měl být skutečně postaven na reálném uplatňování principů této ideologie v daných státech.

Závěrečná část kapitoly Přítomnost afrického socialismu v jednotlivých zemích představuje vyhodnocení ideologie na základě předchozích výsledků v jednotlivých kategoriích. Z celkové analýzy zjišťujeme, že nejvyšší hodnocení v určitých obdobích získávaly státy jako Ghana, Čad, Etiopie, Guinea, Libérie a Libye.²⁵ Již výše bylo uvedeno, že tento výsledek nutně neznamená, že se státy hlásily k africkému socialismu, ale uplatňovaly ve svých státech principy, které jsou pro africký socialismus typické. Přesto tato práce nabídla nové otázky k výzkumu, jelikož řada států s vysokým bodovým ohodnocením nebývá obvykle řazena mezi státy afrosocialistické, případně mezi státy, které s ideologií afrického socialismu sympatizují.

Následující kapitola Analýza vlivu afrického socialismu na podobu režimů byla věnována komparativní analýze afrického socialismu a hodnocení demokratizace jednotlivých států dle organizace Center for Systematic Peace. Tato analýza nepotvrdila vliv mezi africkým socialismem a následnou úspěšnou

²⁵ Státy byly hodnoceny na škále 1-10, kde 1 znamená minimální zastoupení principů afrického socialismu v zemi, a 10 značí politiku zcela naplňující principy, na kterých je afrosocialismus postavený. Všechny uvedené státy získaly v naší analýze bodové ohodnocení 8 a výše.

demokratizací země. Autorka na počátku této práce stanovila hypotézu, kde tvrdí, že africký socialismus vytvořil prostředí, které bylo dobře transformovatelné na demokratickou zemi. Po vyhodnocení našeho výzkumu musíme říct, že se tato myšlenka nepotvrdila. Není možné tvrdit, že státy, které zastávaly africký socialismus byly schopné lépe reagovat na následnou demokratizaci, jelikož v této diplomové práci nebyl zaznamenán vztah mezi sledovanými proměnnými.

Poslední část práce tvoří případové studie. Autorka se zde snaží potvrdit výsledky, kterých státy dosáhly z hlediska přítomnosti afrického socialismu v jednotlivých státech. Pro tento kvalitativní výzkum byla vybrána Ghana, která je považována za typický příklad afrického socialismu, Mali, které bývá často k afrosocialistickým státům řazeno, ale v našem výzkumu nezískalo příliš vysoké hodnocení, a Libérie, která je z hlediska dodržování principů afrického socialismu v této práci výborně hodnocena, přestože nebývá řazena do kategorie afrosocialistických států. Pro dobré srovnání byly všechny státy analyzovány v 60. letech 20. století. Tyto případové studie potvrdily výsledky výzkumu.

V diplomové práci autorka kompletně zanalyzovala ideologii afrického socialismu. Výzkumem byla prokázána přítomnost některých principů této ideologie i ve státech, které k afrosocialistickým obvykle nebývají řazeny a práce tak nabízí nové otázky k podrobnému výzkumu.

Prameny

African Union. United and Strong Africa. www.au.int.

Center for Systematic Peace. www.systematicpeace.org/polityproject.html

CVCE.eu. 2013. The Participants of the Bandung Conference. Dostupné na: http://www.cvce.eu/content/publication/1999/6/9/a42a4db7-aa3f-4345-8e24-5005f81e93fa/publishable_en.pdf (12.2.2015).

Non-Aligned Movement (NAM) Disarmament Database. Dostupné na: http://cns.miis.edu/nam/index.php/site/documents?forum_id=5&forum_name=NAM+Summits&doctype_id=7&doctype_name=Official+Documents (28.9.2015).

Quality of Government Institute. 2015. The QOG Standard Dataset 2015. Dostupné na: <http://qog.pol.gu.se/data> (28.9.2015).

The Non-Aligned Movement. Dostupné na: <http://www.nam.gov.za/>. (1.12.2014).

WTO. *International Trade and World Access Data*. Dostupné na: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState(13.2.2015).

Literatura

African Trade Union Confederation. b.r.. *The Panafrican Labour Movement. Origins-Elements-Conflicts*. Dakar. Dostupné na: <http://library.fes.de/pdf-files/netzquelle/a97-04081.pdf> (2.12.2014).

Beck, Thorsten, George Clarke, Alberto Groff, Philip Keefer and Patrick Walsh. 2000. "New tools and new tests in comparative political economy: the Database of Political Institutions". Policy Research Working Paper, No. 2283, Development Research Group, World Bank. Dostupné na: <http://www.nsd.uib.no/macrodataloguide/set.html?id=11&sub=1> (28.9.2015).

Fiala, Vlastimil. 2012. „Vznik afro-marxistických stran v Africe.“ In: *Politické strany Afriky, Asie a Latinské Ameriky: Rysy politického stranictví*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Friedland, H. William. 1964. „Basic Social Trends.“ In: *African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika*. Eds. William H. Friedland, Carl G. Rosberg Jr. Stanford: Stanford University Press, 15-34.

Friedland, H. William, Rosberg, G. Carl. 1964. „Introduction: The Anatomy of African Socialism.“ In: *African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika*. Eds. William H. Friedland, Carl G. Rosberg Jr. Stanford: Stanford University Press, 1-11.

Government of India. 2012. *History and Evolution of Non-Aligned movement*. Dostupné na: <http://mea.gov.in/in-focus-article.htm?20349/History+and+Evolution+of+NonAligned+Movement> (11.11.2015).

Grundy. W. Kenneth. 1964. „Mali: The Prospect of „Planned Socialism.“ In: *African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika*. Eds. William H. Friedland, Carl G. Rosberg Jr. Stanford: Stanford University Press, 175-192.

Heywood, Andrew. 2002. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia.

Heywood, Andrew. 2005. *Politické ideologie*. Praha: Eurolex Bohemia.

Chazan, Naomi, Mortimer Robert et al. 1988. *Politics and Society in Contemporary Africa*. Boulder, Colorado : Lynne Rienner Publishers.

International Relations and Cooperation. Dostupné na: <http://www.dfa.gov.za/foreign/Multilateral/africa/oau.htm> (12.2.2015).

Jeffries, Richard. 1973. „The Evolution of the Ghana Trade Union Congress Under the Convention People's Party: Toward a More Radical Re-Interpretation.“ *Transactions of the Historical Society of Ghana* 14, č. 2, 277-286. Dostupné na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/41406531?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21105405902083> (2.12.2014).

Kanoute, Pierre. 1964. „African Socialism.“ *Transition* č. 13, s.49-51.

Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Kopytoff, Igor. 1964. „Socialism and Traditional African Societies.“ In: *African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika*. Eds. William H. Friedland, Carl G. Rosberg Jr. Stanford: Stanford University Press, 53-62.

Legum, Colin. 1964. „Socialism in Ghana: A Political Interpretation.“ In: *African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika*. Eds. William H. Friedland, Carl G. Rosberg Jr. Stanford: Stanford University Press, 131-159.

Lloyd, Peter. 1969. *Africa in Social Change. Changing Traditional Societies in the Modern World*. London: Penguin Books.

Mboya, Tom. 1963. „African Socialism.“ *Transition* č.8, s. 17-19.

McCain, James A. 1975. „Ideology in Africa: Some Perceptual Types.“ *African Studies Review* 18, č.1, s. 61-87.

Mehmet, Ozay. 1978. *Economic Planning and Social Justice in Developing Countries*. New York: Routledge.

Mushkat, Marion. 1972. „African Socialism Reappraised and Reconsidered.“ *Africa: Rivista trimestrale di studie documentazione dell'Istituto italiano per l'Africa e l'Oriente* 27, č. 2., str. 151-178.

Munslow, Barry. 1986. „Introduction.“ In: *Africa Problems in the Transition to Socialism*. Ed. Barry Munslow. London: Zed Books Ltd.

Neuberger, Benyaamin. 2006. „African Nationalism.“ In: *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism*. Eds. Delanty, Gerard, Kumar Krishan. London: SAGE Publication Ltd, 513-527.

Roberts, Margaret. 1964. „A Socialist Look at African Socialism.“ In: *African Socialism. A general survey of African socialism with detailed studies of Ghana, Guinea, Mali, Senegal, and Tanganyika*. Eds. William H. Friedland, Carl G. Rosberg Jr. Stanford: Stanford University Press, 1-11.

Shillington, Kevin. 2005. *Encyklopedia of African History 3-Volume Set*. New York: Fitzroy Dearborn.

Šaradín, Pavel. 2001. *Historické proměny pojmu ideologie*. Brno: CDK.

The World Bank. 1975. *Liberia Growth with Development. A Basic Economic Report*. Dostupné na: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2002/09/11/000178830_98101901012331/Rendered/PDF/multi0page.pdf (9.11.2015).

Young, Crawford. 1982. *Ideology and Development in Africa*. New Haven and London: Yale University Press.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Charakteristické znaky afrického socialismu.....	26
Tabulka 2: Členství v OAJ (http://www.au.int/).....	33
Tabulka 3: Zákaz činnosti politických stran (http://qog.pol.gu.se/).....	35
Tabulka 4: Systém brzd a protivah (www.worldbank.org).....	37
Tabulka 5: Odmítání marxismu-leninismu a kapitalismu (Fiala a http://qog.pol.gu.se/).....	39
Tabulka 6: Ideologické charakteristiky afrického socialismu.....	41
Tabulka 7: Hnutí nezúčastněných (http://www.nam.gov.za/).....	43
Tabulka 8: Diverzifikace obchodu (https://www.wto.org/).....	45
Tabulka 9: Zahraniční politika dle hodnot afrického socialismu.....	47
Tabulka 10: Rovnost ve společnosti (http://qog.pol.gu.se/).....	49
Tabulka 11: Silná role státu v ekonomice (http://qog.pol.gu.se/).....	51
Tabulka 12: Vnitropolitické charakteristiky afrického socialismu.....	53
Tabulka 13: Africký socialismus.....	56
Tabulka 14: Polity IV. (http://www.systemicpeace.org/).....	58